

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Závislostní chování na sociálních sítích,
sociální gramotnost a sociální status

*Behavioral addiction to online social
networking, social literacy and social status*

Vypracovala: Bc. Žaneta Majerová
Vedoucí práce: Mgr. Jan Hynek

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:.....

.....

Podpis studenta

Identifikační záznam

MAJEROVÁ, Žaneta. Závislostní chování na sociálních sítích, sociální gramotnost a sociální status. [*Behavioral addiction to online social networking, social literacy and social status*]. Příbram, 2020. 47 stran, 19 tabulek, 2 grafy, 2 přílohy. Bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí závěrečné práce Hynek, Jan.

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala Mgr. Janu Hynkovi za odborné vedení, kterému se věnoval s nadšením a s ohromným lidským, pozitivním a motivujícím přístupem.

Abstrakt

Východiska: Dnešní děti se zcela běžně pohybují ve dvou světech – v off-line prostředí školní třídy a v on-line prostředí sociálních sítí. Pohyb v obou prostorech vyžaduje, aby jedinec oplýval jistými schopnostmi a dovednostmi. Zároveň se jedinci v on-line i off-line prostředí setkávají s jistými riziky – v případě sociálních sítí můžeme uvažovat o závislostním chování. Otázkou je, zda schopnosti a dovednosti, které jedinec využívá v reálném světě a které mají vliv na jeho postavení ve třídě, mohou nějak souviset se vznikem a rozvojem závislostního chování na sociálních sítích.

Cíle: Cílem teoretické části je seznámit čtenáře s problematikou závislostního chování na sociálních sítích, přiblížit, jak je pro lidi důležitý sociální kontakt a nastínit souvislosti mezi on-line a off-line prostředím.

Praktická část obsahuje vlastní výzkum, jehož cílem je zjistit, zda existují korelace mezi závislostním chováním na sociálních sítích, sociální gramotností a sociálním statutem žáků.

Metody: Cíle teoretické části byly dosaženy na základě prostudování vybrané literatury, hypotézy praktické části byly ověřovány za pomoci sesbíraných dat z dotazníkové baterie. Dotazníková baterie obsahovala čtyři sady otázek: vybrané otázky z B-3 dotazníku od Brauna (pro určení sociálního statusu), 10 otázek přejetých od Šmahela a Blinky (pro stanovení míry prevalence závislostního chování na sociálních sítích), otázky zaměřené na charakteristiky užívání sociálních sítí a 46 otázek přejetých od Protivínského a Dokulilové (zaměřených na zjištění sociální gramotnosti žáků). Výzkumný vzorek čítal 305 žáků 6.–9. tříd z jedné základní školy v Příbrami a jedné v Českých Budějovicích.

Výsledky: Byla určena míra prevalence závislostního chování na sociálních sítích, která ve výzkumném vzorku činila 6,9 % (7 potencionálně závislých a 14 ohrožených jedinců). Dále bylo zjištěno, že existuje souvislost mezi závislostním chováním na sociálních sítích a sociálním statutem žáků ve třídě – 4 jedinci s podprůměrným sociálním statutem byli zároveň identifikováni jako potencionálně závislí či ohrožení, mezi jedinci s nadprůměrným sociálním statutem se jednalo pouze o jednoho jedince ohroženého závislostním chováním na

sociálních sítích. Spolu s tím bylo zjištěno, že na vznik a rozvoj závislostního chování by mohla mít vliv nízká osobní odpovědnost.

Doporučení: V prevenci by bylo vhodné zaměřit se na zvyšování kompetencí osobní odpovědnosti jednotlivých žáků, stejně jako na zlepšování postavení žáků nacházejících se „na okraji“ třídy.

Klíčová slova: závislostní chování na sociálních sítích, sociální gramotnost, sociální status

Abstract

Background: For today's children it is common to live in two places at once – in the off-line environment of the classroom and in the online world of social networks. The movement in both places requires an individual to abound with certain abilities and skills. At the same time, the individuals in both places – online and offline, encounter with some dangers – in the social media case it can be considered addictive behaviour. The question is whether the abilities and skills that the individual uses in the real world and which affect his position in the classroom may be somehow related to the emergence and development of addictive behaviour on social networks.

Aims: The aim of the theoretical part is to inform readers about the problematic of addictive behaviour on social networks, to explain the importance of social contact and outline the connection between online and offline environments.

The practical part contains the research, which is aimed to find out, if there are any correlations between addictive behaviour on social networks, social literacy and social status of pupils.

Methods: The aims of the theoretical part were achieved as the result of the learned selected literature, the hypothesis of the practical part were verified with the help of collected data from a questionnaire battery. The questionnaire battery contained four sets of questions: selected questions from B-3 questionnaire by Braun (for defining social status), 10 questions were adopted from Šmahel and Blinka (to determine the prevalence of addictive behavior on social networks), questions aimed to the characterisation of the usage of social networks and 46 questions adopted from Protivínský and Dokulilová (aimed to find out the pupils' social literacy). The research sample consisted of 305 pupils who attend 6th–9th grades at one primary school in Příbram and one in České Budějovice.

Results: The prevalence rate of addictive behaviour on social networks was determined to be 6.9% in the research sample (7 potentially addicted and 14 vulnerable individuals). It was also found that there is a link between addictive behaviour on social networks and the social status of pupils in the class - 4 individuals with below-average social status were also identified as potentially dependent or at risk, among individuals with above-average social status it was only

1 vulnerable individual. At the same time, it was found that the emergence and development of addictive behaviour could be affected by low personal responsibility.

Conclusion: In the prevention it would be convenient to concern on increasing of competitions of personal responsibility of individual pupils, as well as on improving the position of pupils "standing on the edge" of the class.

Keywords: addictive behaviour on social networks, social literacy, social status

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část.....	3
1 Závislostní chování na sociálních sítích	4
1.1 Sociální sítě.....	4
1.1.1 Co to je sociální síť	4
1.1.2 Historie sociálních sítí	6
1.1.3 Sociální sítě v číslech.....	7
1.2 Závislostní chování.....	9
1.2.1 Závislosti látkové a behaviorální.....	9
1.2.2 Závislostní chování na sociálních sítích.....	11
1.2.3 Modely nadměrného užívání sociálních sítí.....	12
2 Člověk a společnost	14
2.1 Základní lidské potřeby	14
2.2 Sociální skupiny.....	15
2.3 Struktura skupiny	17
2.3.1 Pozice	17
2.3.2 Role	18
2.3.3 Status.....	18
2.4 Sociální gramotnost	19
3 Školní třída a sociální sítě	22
Praktická část.....	24
1 Cíl výzkumu	25
2 Hypotézy.....	25
3 Metodika výzkumu	25
3.1 Výzkumný vzorek.....	26
3.2 Dotazníková baterie.....	27

3.2.1	Škála závislosti na sociálních sítích.....	27
3.2.2	Dotazník sociální gramotnosti	28
3.2.3	Modifikovaný B-3 dotazník	29
3.3	Průběh sběru dat.....	29
3.4	Metoda analýzy dat	30
3.4.1	Škála závislosti na sociálních sítích.....	30
3.4.2	Dotazník sociální gramotnosti	30
3.4.3	Modifikovaný B-3 dotazník	31
3.5	Etika.....	31
4	Výsledky výzkumu.....	32
4.1	Prevalence závislostního chování na sociálních sítích	32
4.2	Sociální gramotnost	35
4.3	Sociální status.....	36
4.4	Chování na sociálních sítích	37
4.4.1	Čas věnovaný sociálním sítím v rámci používání internetu	37
4.4.2	Počet hodin strávených denně na sociálních sítích.....	38
4.4.3	Účel návštěvy	38
4.4.4	Frekvence přidávání příspěvků.....	39
4.5	Hypotéza H1 – sociální gramotnost a závislostní chování.....	40
4.6	Hypotéza H2 – sociální gramotnost a sociální status.....	41
4.7	Hypotéza H3 – sociální status a závislostní chování	42
5	Diskuse	43
6	Závěr	47
	Zdroje	48
	Seznam tabulek	54
	Seznam grafů.....	55
	Přílohy.....	56

Úvod

Člověk ze své podstaty potřebuje k životu ostatní lidi. Od narození do smrti – neustále se pohybujeme ve společnosti jiných jedinců, kteří jsou nezbytní pro naše přežití. Novorozeně by bez pečující osoby nepřežilo. A i když se o sebe v pozdějším věku dokážeme postarat sami, i přes to ke svému životu ostatní lidi potřebujeme. Značná část našich potřeb je totiž uspokojována právě v kontaktu s jinými lidmi – ať už se jedná o potřeby nedostatkové (především fyziologické) či růstové (potřeba poznání, seberealizace, transcendence atd.), (Novotná, 2010).

V České republice žáci během čtyř let na druhém stupni (od šesté do deváté třídy) stráví ve škole minimálně 3 550 hodin, to je 887,5 hodin za jeden školní rok, tedy téměř 89 hodin za měsíc (Eurydice, 2019). Během všedních dnů se děti na druhém stupni do lavice usadí alespoň na 4 hodiny. Podle výsledků studie EU Kids Online IV (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková, & Šmahel, 2018), ve které byla sesbírána data od 2 825 respondentů ve věku 9-17 let, strávilo 55 % jedinců na sociálních sítích minimálně půl hodiny denně. Třicet pět procent dotázaných pak sociální sítě užívalo nejméně 4 hodiny každý den.

Existují tedy dvě prostředí (on-line prostředí sociálních sítí a off-line prostředí školní třídy), ve kterých se děti na téměř denní bázi pohybují a ve kterých přicházejí do kontaktu s jinými lidmi. Ve školní třídě, stejně jako na sociálních sítích, mohou žáci naplňovat své potřeby, zároveň ale mohou být vystaveni řadě negativních jevů. V souvislosti s on-line prostředím se mluví o závislosti na sociálních sítích. V reálném světě se žák může setkat například s nepříjetím do třídního kolektivu.

Tato práce se zabývá souvislostmi mezi on-line a off-line prostředím. Zajímá mě, zda, popřípadě jak, spolu souvisí dosažená sociální gramotnost jednotlivých žáků, jejich sociální status ve třídě a závislostní chování na sociálních sítích. Využívají sociálně gramotnější žáci svých schopností a dovedností na sociálních sítích stejně jako ve školní třídě? Tráví jedinci s nadprůměrným sociálním statutem více času na sociálních sítích, aby si i v době nepřítomnosti ve škole udrželi kontakty se svými spolužáky? A může toto užívání vést k rozvoji a vzniku závislostního chování? Nebo naopak sociálně méně zdatní jedinci využívají on-line prostředí ke kompenzaci nedostatečných kontaktů ve své třídě? Či je skutečnost taková, že se žáci s nízkým

sociálním statusem, kteří se nacházejí na okraji třídy, projevují na sociálních sítích stejně jako ve školní třídě? Tedy že se do dění na sociálních sítích nezapojují a rozvojem závislostního chování tak ohroženi nejsou? Nejen na tyto otázky se pokusím nalézt odpovědi v této práci.

Teoretická část

1 Závislostní chování na sociálních sítích

První kapitola této práce je rozdělena na dvě podkapitoly – Sociální sítě a Závislostní chování. V první podkapitole si definujeme pojem „sociální síť“, následně se blíže podíváme na historii vzniku prvních sociálních sítí a na konkrétních číslech si ukážeme, že se používání sociálních sítí stalo neodmyslitelnou součástí života velké části světové populace, což s sebou nese i určitá rizika. Jedním z těchto rizik je i „závislost na sociálních sítích“, které se budeme věnovat v podkapitole druhé. Seznámíme se s pojmem „závislost“ a se šesti komponentami závislosti dle Griffithse, vysvětlíme si problematiku diagnostikování „závislosti na sociálních sítích“ a v závěru si ukážeme tři modely nadměrného užívání sociálních sítí.

1.1 Sociální sítě

1.1.1 Co to je sociální síť

V současnosti dennodenně skloňované sousloví „sociální síť“ datuje původ svého vzniku do roku 1954, kdy James A. Barnes uvedl, že sociální síť se míní společenské uskupení navzájem se ovlivňujících jedinců (Slámová, 2010 in Cejnar, 2017). V centru každé sítě se nachází osoba, která je prostřednictvím vztahů propojená s dalšími lidmi. Tato skutečnost nejspíše vedla i k tomu, že se pojem „sociální síť“ začal používat v on-line prostředí. Dnes tak o sociálních sítích mluvíme především v souvislosti s internetem. Přičemž je vhodné zmínit, že existují dva pojmy, které jsou mezi sebou často zaměňovány – „sociální sítě“ a „sociální média“ – a u kterých platí, že pojem „sociální média“ je pojem nadřazený pojmu „sociální sítě“. (Molnár, 2011)

Mayfield (2008) uvádí několik charakteristik sociálních médií. Jedná se o:

- **participaci** - podněcování ke zpětné vazbě
- **otevřenost** – kdokoliv, kdo projeví zájem, se může účastnit dění na sociálních médiích (hlasovat, komentovat, sdílet informace apod.)
- **komunitu** – sociální média umožňují rychlý vznik komunit a usnadňují komunikaci mezi jejich členy

- **konverzaci** – na rozdíl od klasických médií (televize, rozhlas, tisk) se zde jedná o oboustrannou konverzaci, to znamená, že kdokoliv může informace přijímat a zároveň i vysílat
- **propojenost** – sociální média jsou založena na propojování pomocí odkazů na jiné webové stránky, zdroje, lidi...

Tyto charakteristiky můžeme zcela, nebo částečně připsat šesti základním druhům sociálních médií, kterými jsou:

- **Sociální sítě** – stránky, na kterých si jedinec může zřídit svůj osobní profil, spojit se s přáteli a sdílet s nimi informace. Nejznámější sociální sítí dneška je Facebook.
- **Blogy** – jedná se o webovou stránku, která obsahuje články většinou jednoho autora.
- **Wiki** – tento typ stránek umožňuje nejrůznějším uživatelům přidávat a upravovat obsah webu.
- **Podcasty** – jedná se o audio a video soubory přístupné pomocí služeb jako je Apple iTunes apod.
- **Fóra** – oblasti vyhrazené online diskusím. Na fóru se diskuse točí obvykle kolem jednoho specifického tématu.
- **Obsahová média** – jsou zaměřená na správu a sdílení určitého druhu obsahu. Existují například média zaměřená na videoobsah (Youtube) či média zaměřená na sdílení fotografií (Flickr).
- **Microbloggy** – jedná se o kombinaci sociální sítě a blogu, kde uživatelé mohou posílat a číst příspěvky s omezenou délkou. Typickým zástupcem je Twitter se svými příspěvky (tweety) v maximálně délce 280 znaků.

V oblasti internetového prostředí hovoříme tedy o sociální síti jako o online službě. Služby sociální sítě jsou poskytovány všem uživatelům internetového připojení, kteří si na dané webové stránce vytvoří svůj profil. Ten může být veřejný či soukromý a slouží především k prezentování informací o své osobě (Gross & Acquisti, 2005). Registrovaní uživatelé si následně vytvářejí seznamy svých přátel, komunikují spolu a sdílejí nejrozdílnější obsah.

Stejně jako existuje několik základních druhů sociálních médií, existují i nejrůznější kategorie sociálních sítí. Molnár (2011) rozlišuje **sociální sítě všeobecné a oborové**.

Všeobecné sociální sítě jsou určeny všem bez nějakého výraznějšího omezení. Registrovat se může (téměř) kdokoliv a je pravděpodobné, že na dané síti si najde to, co ho zaujme. Příkladem takové sítě je Facebook.

Oborové sociální sítě sdružují lidi, kteří jsou zainteresovaní v určité oblasti. Může se jednat o sítě, které sdružují odborníky určité profese, nebo o sociální sítě zaměřené na nějaký koníček.

1.1.2 Historie sociálních sítí

Online sociální sítě se staly nedílnou součástí každodenního života nespočtu jedinců, a to i přes to, že se jedná o poměrně nový fenomén. První online sociální síť totiž vznikla teprve v roce 1997 (Boyd & Ellison, 2008). Název této sítě zněl **SixDegrees** a odkazoval k teorii, že všichni lidé na planetě Zemi jsou propojeni prostřednictvím řetězce šesti navzájem známých lidí (Kuss & Griffiths, 2017).

Stránka SixDegrees.com byla prezentována jako nástroj ke spojování lidí a k posílání zpráv – uživatelům bylo umožněno nejen vytváření profilů, ale také spravování seznamu svých přátel a prohlížení seznamu přátel svých přátel (Boyd & Ellison, 2008).

Popularita SixDegrees sice postupně klesala a v roce 2000 byla stránka zrušena, jiné online sociální sítě ale postupně nabývaly na popularitě.

Jednou z takových sítí byl **Friendster**, který začal fungovat v roce 2002 jako konkurence online seznamovací služby Match.com (Boyd & Ellison, 2008). Zatímco se Match.com klasicky zaměřoval na seznamování neznámých jedinců s podobnými zájmy, Friendster přišel s myšlenkou, že přátelé přátel jsou vhodnějšími potenciálními milenci než úplně neznámí lidé. Friendster přilákal spoustu uživatelů, ale s nadměrným zájmem se nedokázal vypořádat (Boyd, 2006). Technické obtíže, sociální kolize a mazání účtů uživatelů se pak značnou měrou podílely na poklesu popularity této stránky.

Dva roky po spuštění Friendsteru, tedy v roce 2004, byl Markem Elliotem Zuckerbergem uveden do chodu **Facebook** (Cassidy, 2006). Jednalo se o sociální

sít, jejíž služby mohli využívat pouze lidé se zřízeným e-mailovým účtem Harvardské univerzity. Teprve postupně byl přístup na Facebook umožněn i zaměstnancům a studentům jiných vysokých škol, následně středních škol, a nakonec byl Facebook zpřístupněn všem osobám starším třinácti let.

1.1.3 Sociální sítě v číslech

Facebook se stal fenoménem na poli sociálních sítí, jehož počet aktivních uživatelů celosvětově neustále roste. Ve druhém kvartálu roku 2017 používaly Facebook denně 1,3 miliardy uživatelů (Facebook Inc., 2019). Na konci první poloviny roku 2019 to bylo již 1,6 miliard. Počet aktivních měsíčních uživatelů čítal 2,1 miliard, respektive 2,4 miliard na konci první poloviny roku 2019. Tedy přibližně 31 % světové populace je aktivními uživateli Facebooku.

V České republice používalo v roce 2018 nějakou ze sociálních sítí 4,7 milionů osob starších 16 let (Český statistický úřad, 2019). Jednalo se o 54 % české populace. Nejčastějšími uživateli byli jedinci ve věku 16-24 let. V této věkové kategorii mělo na nějaké sociální síti založeno svůj profil 96 % dotazovaných. S přibývajícím věkem pak počet uživatelů sociálních sítí klesal. Věková kategorie 45-54 let čítala 56 % uživatelů a pouze 9 % lidí ve věku 65+ trávilo svůj čas na sociálních sítích.

Podle výsledků studie EU Kids Online IV (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková, & Šmahel, 2018) používalo v roce 2018 v České republice denně sociální sítě 66 % dětí ve věku 11-16 let, pouze 22 % dotázaných na sociální sítě nechodilo vůbec. Nejčastějšími uživateli byli jedinci ve věku 15-16 let. V této věkové kategorii sociální sítě denně navštěvovalo 93 % respondentů. Se snižujícím se věkem pak klesalo i procento používání sociálních sítí na denní bázi – jednalo se o 77 % respondentů ve věku 12-14 let a 40 % respondentů ve věku 9-11 let.

Všechny výsledky EU Kids Online IV týkající se České republiky se pohybovaly nad evropským průměrem. Podíváme-li se na denní užívání sociálních sítí, tak evropský průměr byl 54 % a více denních uživatelů než Česká republika (66 %) mělo jen Srbsko (73 %) a Portugalsko (67 %). Ve věkové kategorii 9-11 let používalo sociální sítě průměrně 28 % jedinců a v této kategorii držela Česká republika se 40 % prvenství. Evropský průměr denních uživatelů ve věku 12-14 let byl 63 % a našich 77 % překonalo opět jen Srbsko (86 %) a Portugalsko (78 %). V poslední

kategorii jedinců ve věku 15 a 16 let byl evropský průměr 77 % a ani zde Českou republiku s 93 % denními uživateli žádný stát nepřekonal.

Užívání sociálních sítí se pro mnohé lidi stalo každodenní součástí jejich života. Sociální sítě zjednodušují a zpříjemňují život značné části obyvatel nejen České republiky. Přesto se k jejich používání pojí kromě zřejmých pozitiv a výhod i řada negativ a rizik. Ve výzkumu České děti v kybersvětě (Kopecký & Szotkowski, 2019), který probíhal v roce 2019 a ve kterém byla sesbírána data od 27 177 respondentů ve věku 7-17 let, bylo zjištěno, že některou z forem kybernetické agrese zažilo během uplynulého roku 41,3 % dotazovaných. Děti jsou v on-line prostředí vystavovány ponižování, urážení, zesměšňování, bez jejich svolení jsou na internetu šířeny jejich fotografie a videonahrávky. 9,8 % jedincům bylo přes internet vyhrožováno, 5,8 % bylo vydíráno. 15 % dětí ve věku 8-17 let provozovalo sexting, přitom 7 % dětí k tomu bylo donuceno (Kopecký & Szotkowski, 2017). Kromě těchto výše zmíněných rizik můžeme v souvislosti se sociálními sítěmi mluvit i o „závislosti“.

1.2 Závislostní chování

1.2.1 Závislosti látkové a behaviorální

Přesto, nebo právě proto, že v této práci operuji s pojmem „závislost na sociálních sítích“, je nutné zmínit, že se nejedná o oficiální diagnózu. Podle klasifikačních systémů MKN-11 (World Health Organization, 2018) a DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013) totiž „závislost na sociálních sítích“ diagnostikovat nelze.

Tradiční pojetí závislostí se původně omezovalo pouze na psychoaktivní látky. V posledních třiceti letech se ovšem začalo rozšiřovat o úvahy, zda by i určité druhy lidských aktivit, jako například kompulzivní nakupování, hraní hazardních her či nadměrné používání internetu, nemohly být diagnostikovány jako závislost (Vacek & Vondráčková, 2014). Zásadní roli v těchto úvahách hrála skutečnost, že nelátkové (behaviorální) závislosti mohou vykazovat stejné charakteristiky jako závislosti látkové (Grant, Potenza, Weinstein, & Gorelick, 2010).

Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (2018) definuje v Mezinárodní statistické klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů syndrom závislosti jako:

„Soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládní při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, prioritní v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky, zvýšená tolerance pro drogu a někdy somatický odvykací stav. Syndrom závislosti může být přítomen pro specifickou psychoaktivní substanci (např. tabák, alkohol nebo diazepam), pro skupinu látek (např. opioidy) nebo pro širší rozpětí farmakologicky rozličných psychoaktivních substancí.“ (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2018)

Nelátkové závislosti se mohou, stejně jako ty látkové, vyznačovat silnou touhou, která předchází provedení dané aktivity. Podlehne-li jedinec nutkání a vykoná-li danou činnost, dostaví se vesměs příjemné pocity, ty ale s postupem času ztrácí na své intenzitě, a aby závislý zažíval stejně příjemné stavy jako na začátku, musí danou aktivitu provádět častěji či intenzivněji (Grant et al., 2010). Jedinec se tak může dané činnosti věnovat na úkor svých jiných povinností, a to může vést ke vzniku řady

negativních důsledků nejen v osobním, ale i pracovním životě – spory v rodině, hádky s přáteli, pracovní problémy, zdravotní obtíže atd. (Benkovič, 2007).

Griffiths (2005) definoval šest komponent závislosti na základě výše zmíněných podobností mezi látkovými a behaviorálními závislostmi. Jsou jimi:

- **Salience** – konkrétní činnost se stane tou nejdůležitější aktivitou v životě jedince a dominuje v jeho chování, myšlení i pocitech.
- **Změny nálady** – jedinec zažívá subjektivně úlevné či vzrušující prožitky během vykonávání dané aktivity.
- **Tolerance** – chce-li jedinec zažívat stejně intenzivní pocity jako na začátku, musí se dané činnosti věnovat častěji.
- **Syndrom z odnětí** – nemůže-li závislý vykonávat svou činnost, pociťuje nepříjemné pocity nepohody, podrážděnosti či náladovosti (Grant et al., 2010).
- **Konflikt** – vykonávání dané aktivity se může negativně projevit v interpersonální i intrapsychické rovině. Závislý může mít problémy v práci, ve škole, v rodině či mezi přáteli v důsledku toho, že tyto oblasti zanedbává. Daný člověk může mít ale také problémy v osobní rovině, kdy může pociťovat ztrátu kontroly nad vlastním chováním.
- **Relaps** – přestože jedinec může nějakou dobu abstinovat, je schopný se velmi rychle vrátit k původnímu vzorci chování.

Každá aktivita, kterou jedinec vykonává a která splňuje všech šest výše zmíněných kritérií, může být dle Griffithse (2005) operačně považována za závislost. A právě díky těmto podobnostem látkových a nelátkových závislostí můžeme v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (DSM-5), (American Psychiatric Association, 2013) i v aktuální verzi Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-11), (World Health Organization, 2018) nalézt hráčskou poruchu. DSM-5 zařadilo tuto diagnózu do skupiny Substance related and addictive disorders (Návykové poruchy a poruchy související s užíváním substancí), MKN-11 pak do kategorie Disorders due to substance use or addictive behaviours (Poruchy způsobené užíváním návykových látek nebo návykovým chováním), kde se nově nachází i jedna z komponent závislostního chování na internetu - Gaming disorder, predominantly online (Herní

porucha, převážně online). V budoucnu by mezi poruchy návykového chování mohlo být zařazeno mnohem více aktivit, protože každá činnost, které se člověk věnuje, má teoretický potenciál stát se závislostí (Škařupová, 2015) – tedy i nadměrné užívání sociálních sítí.

1.2.2 Závislostní chování na sociálních sítích

Jak již bylo napsáno výše, v případě závislosti na sociálních sítích se nejedná o oficiálně uznávanou diagnózu, to ale nezabraňuje médiím ani veřejnosti, aby s touto „diagnózou“ běžně operovali (Blinka, 2015)! Jedná se o poměrně nový fenomén a jeho používání přirozeně vzbuzuje obavy. Odborná komunita nicméně na tuto problematiku nahlíží spíše kriticky. Na rozdíl od hraní online her, sledování pornografie a online gamblingu se jedná o nepotvrzený, tedy hypotetický jev. Existují studie, které se touto problematikou zabývají, jejich kvalita je ovšem pochybná. Už jen samotné vymezení konceptu závislosti je ve většině studiích problematické a mnoho studií nezkoumá závislost, ale pouze nadměrné používání sociálních sítí. Nicméně i přes neexistenci relevantních studií zaměřených na závislostní chování na sociálních sítích je bez pochyb, že se jejich nadměrné používání může stát problémem.

Nadměrné užívání sociálních sítí může vykazovat všech šest komponent závislosti, tak jak je definoval Griffiths (2005), a to i přes specifický způsob jejich užívání (Blinka, 2015). Na sociální síť se totiž můžeme s pomocí počítače, tabletu či mobilního telefonu připojit prakticky kdykoliv a kdekoliv. A protože na sociálních sítích lze trávit čas i během jiných každodenních činností, nestává se jejich užívání natolik konfliktní jako je tomu například v případě hraní online her, kdy kromě hraní jedinec už nic jiného vykonávat nezvládá, tím spíše musí-li hru hrát na počítači doma. To ovšem neznamená, že by se k užívání sociálních sítí konflikty nepojily. Může se stát, že jedinec tráví čas na sociálních sítích v pracovní době, nebo může užívání sociálních sítí upřednostnit před spánkem apod. Jedná se ovšem o vcelku nenápadné konflikty, a proto je vhodnější zabývat se, spíše než závislostí na sociálních sítích, jejich nadměrným používáním.

1.2.3 Modely nadměrného užívání sociálních sítí

V literárních zdrojích se můžeme dočíst o třech model, které se snaží objasnit, proč někteří jedinci inklinují k nadměrnému užívání sociálních sítí (Blinka, 2015). Může se jednat o:

- jedince, kteří vykazují zvýšenou míru narcismu;
- jedince s nízkou mírou svědomitosti tíhnoucí k prokrastinaci;
- sociálně kompenzační hypotézu.

1.2.3.1 Jedinci se zvýšenou mírou narcismu

Jak již bylo napsáno v kapitole 1.1 Sociální sítě, chce-li jedinec využívat služeb sociální sítě, musí si na dané stránce založit svůj profil. Ten slouží především k prezentování své vlastní osoby a u některých jedinců se tato sebe prezentace může stát hlavním motivem užívání sociálních sítí (Blinka, 2015). Na sociálních sítích můžeme sdílet nejrůznější obsah od fotografií z našeho života, přes krátké zprávy až po písničky a videa, přičemž účel sdílení tohoto obsahu je především snaha vyvolat co nejlepší dojem o své vlastní osobě, který ovšem jen málokdy odpovídá skutečnosti.

Nadměrnými uživateli sociálních sítí se tak lehce mohou stát lidé se zvýšenou mírou narcismu. Takoví jedinci mohou sociální sítě, především svůj vlastní profil, vnímat jako prostor, kde ostatním lidem mohou předvádět svou vlastní osobu v tom „nejlepším světle“. Tuto teorii podporují i výsledky studie Buffardi a Campbell (2008), ve které bylo zjištěno, že nejaktivnějšími uživateli sociálních sítí jsou právě jedinci se zvýšenou mírou narcismu.

1.2.3.2 Jedinci s nízkou mírou svědomitosti tíhnoucí k prokrastinaci

Nízká svědomitost se projevuje nedbalým přístupem k povinnostem a souvisí s prokrastinací, která je definovaná jako výrazný sklon k odkládání plnění svých povinností a úkolů (především těch obtížnějších) a upřednostňování jiných, zábavnějších aktivit (Slovník cizích slov, n. d.). Pobyť na sociálních sítích může představovat jednu z takových zábavnějších aktivit, ke které se jedinec navíc může uchýlit prakticky kdykoliv a kdekoliv.

Zároveň bylo zjištěno že prokrastinace souvisí s narcismem (Lyons & Rice, 2014). Tato souvislost je přisuzována nízkému sebehodnocení, kdy dá jedinec ze strachu

před selháním při plnění náročného úkolu přednost něčemu jinému, v našem případě sociální síti. Následné splnění úkolu na poslední chvíli a kvalita, nebo spíše nekvalita tohoto splnění může být následně obhajována právě nedostatkem času, který jedinec měl.

1.2.3.3 Sociálně kompenzační hypotéza

Sociálně kompenzační hypotézu vyslovil Caplan (2005) již před patnácti lety, kdy uvedl, že prostředí internetu je obzvláště atraktivní pro jedince úzkostné a osamělé, kteří dávají přednost online vztahům před těmi reálnými.

Lidé, kteří jsou ve skutečném světě sociálně méně zdatní, mohou svůj hendikep snadno překonat právě na sociálních sítích. Komunikace v online prostředí probíhá podle jiných pravidel – dalo by se říct že jednodušeji, protože online sociálně sítě umožňují snazší zahájení i ukončení konverzace či snadnější vyjádření (Suler, 2004).

Mohlo by se zdát, že užívání sociálních sítí za účelem kompenzace nedostačujících reálných vztahů je vlastně pozitivním jevem. Opak by ale mohl být pravdou, neboť takovéto užívání sociálních sítí může vést k prohloubení izolace jedince, který pak bude vyhledávat takové prostředí, které jeho potřeby naplňuje a uspokojuje – tedy bude dávat přednost virtuální komunikaci před tou reálnou (Blinka, 2015).

2 Člověk a společnost

V této kapitole se seznámíme se základními lidskými potřebami, především s potřebami psychosociálními pro jejichž uspokojení je zapotřebí kontaktu s druhými lidmi. Popíšeme si základní společenskou jednotku (sociální skupinu) a vysvětlíme si pojmy používané k popisu její struktury: pozice, status a role. Nakonec si objasníme, co to je sociální gramotnost, k čemu se nám v životě hodí a jak a kde ji během života rozvíjíme.

2.1 Základní lidské potřeby

Na planetě Zemi žije přes 7,7 miliard lidí a všem těmto lidem je společné, že jejich chování, které je aktivizováno motivy, si klade za cíl uspokojit určité potřeby (Říčan, 2007).

Širší společnosti je známé rozdělení lidských potřeb od Abrahama Maslowa. Ten definoval pět skupin hierarchicky uspořádaných potřeb, přičemž platí, že vyšší potřeba může být uspokojena pouze tehdy, je-li nejdříve uspokojena potřeba nižší (Kratochvíl, 2017). Hierarchie potřeb postupuje od spodu v tomto pořadí:

1. fyziologické potřeby
2. potřeba jistoty a bezpečí
3. potřeba někam patřit a být milován
4. potřeba ocenění druhými a kladného sebehodnocení
5. potřeba sebeaktualizace

Podíváme-li se blíže na jednotlivé potřeby, zjistíme, že k uspokojení každé jedné skupiny potřeb je nutné, aby byl člověk v kontaktu s druhými lidmi. Ostatní jsou nezbytní nejen pro uspokojení našich nejzákladnějších biologických potřeb, mezi které řadíme např. potřebu potravy či sexuální potřebu (Říčan, 2007). Ale ani naše vyšší psychosociální potřeby, jak už jejich název napovídá, nemohou být naplněny jinak než v kontaktu s druhými lidmi.

Skrze kvalitní vztahy s nejbližšími osobami v našem životě můžeme naplňovat potřebu bezpečí (Vágnerová, 2005). Tato potřeba zároveň úzce souvisí s potřebou

poznání. Vše neznámé a nové je potencionálně nebezpečné – poznávání materiálních, stejně jako sociálních složek lidské společnosti snižuje pocit našeho ohrožení. I pro naplnění potřeby seberealizace jsou nezbytní další jedinci. Lidé jsou puzeni k tomu, aby rozvíjeli svůj potenciál, aby využívali svých schopností, a potřebují, aby za to byli ostatními patřičně oceněni. A konečně ani potřeba sociálních kontaktů, jak už sám název napovídá, nemůže být naplněna jinak než v kontaktu s druhými lidmi.

Člověk se stává člověkem díky působení ostatních lidí, jen díky nim si může každý z nás osvojit specificky lidské dovednosti a vlastnosti. Lidé se tak sobě navzájem stávají těmi nejvýznamnějšími činiteli podněcující rozvoj lidské osobnosti. Každý člověk potřebuje být ze své podstaty součástí nějakého společenství a v tomto společenství se potřebuje orientovat, potřebuje s ostatními lidmi komunikovat, budovat a rozvíjet vztahy, podílet se na společné činnosti a sdílet s ostatními svůj život.

2.2 Sociální skupiny

Základní společenskou jednotkou je sociální skupina a každý z nás má potřebu patřit do nějaké takové skupiny, do organizovaného systému, ve kterém se vztahy mezi členy řídí určitými pravidly (Vágnerová, 2005). Skrze příslušnost ke skupině se definujeme, utváříme si vlastní identitu. Ve skupině si osvojujeme řadu vlastností, názorů, hodnot a postojů. Příslušnost k určité skupině ovlivňuje i naše chování a podílí se na utváření vlastního sebepojetí.

Hovoříme-li o sociální skupině, máme na mysli uskupení lidí, přičemž sociální skupiny (především ty malé) můžeme charakterizovat s pomocí následujících znaků (Kopecká, 2015):

- členové skupiny mezi sebou mají vytvořené **vzájemné vztahy**;
- skupina sleduje určité **společné cíle**;
- každý člen si je vědom své **příslušnosti** k dané skupině;
- skupina je do určité míry **organizována**;
- členové respektují společné **skupinové hodnoty**;

- ve skupině vládne **skupinová disciplína**.

Sociální skupiny můžeme rozdělit na základě nejrůznějších kritérií. V souvislosti s velikostí skupiny se můžeme bavit o **velké, střední a malé sociální skupině**.

Ve **velkých sociálních skupinách** se jednotlivci často navzájem osobně neznají a ani nejsou v přímém kontaktu. Příslušnost do takovýchto skupin je spíše symbolického rázu a členové sdílejí určité společné normy (vegani), názory (muslimové), zájmy (basketbalisté), původ či místo pobytu (obyvatelé Německa).

Ve **středních sociálních skupinách** se jednotliví členové mohou navzájem znát, vztahy mezi nimi ale nebývají nikterak blízké a pro daného jedince významné. Jako střední skupinu můžeme označit školu, ve které je zřetelná organizační struktura – školní třídy, vedení školy, učitelský sbor atp. (Helus, 2011).

Nejdůležitější jsou pro jednotlivce **malé sociální skupiny**, protože v malých sociálních skupinách dochází k osobnímu kontaktu a k interakcím mezi lidmi, kteří mezi sebou mají vytvořené vzájemné, většinou neformální vztahy. Malá sociální skupina může čítat 2 až 20-30 lidí (Kopecká, 2015). Může se tedy jednat např. o zájmový kroužek, partu kamarádů či rodinu.

Zvláštní postavení bychom v této kategorizaci mohli přiřadit školní třídě. Ta se svými 20-30 žáky tvoří uspořádání na pomezí mezi malou a střední sociální skupinou, protože uvnitř třídy dochází často ke vzniku složitějších struktur na základě sympatií, školního prospěchu, pohlaví, oblíbenosti u učitelů apod. (Helus, 2011).

Další členění rozlišuje **skupiny** na **neformální** a **formální**, to v závislosti na tom, jak dané skupiny vznikly a jak jsou organizovány (Novotná, 2010).

Neformální skupiny jsou utvářeny samovolně lidmi, kteří mezi sebou mají vytvořené emocionální vazby. Vztahy mezi jednotlivými členy jsou tedy často osobnějšího a hlubšího rázu než ve skupinách formálních (Kopecká, 2015). Organizační struktura není pevně stanovená.

O **formálních skupinách** můžeme nejčastěji mluvit v souvislosti s nějakou institucí (Vágnerová, 2005). Organizace i struktura takovýchto skupin je předem stanovená, stejně jako úlohy a cíle dané skupiny. Vztahy mezi lidmi a vzájemné interakce jednotlivých členů jsou řízeny předem stanovenými normami a pravidly.

Kromě těchto dvou výše uvedených rozdělení sociálních skupin existují i další. Máme skupiny primární a sekundární, členské či referenční, krátkodobé i dlouhodobé nebo třeba otevřené a uzavřené (Kopecká, 2015). Nehledě na formální označení a přiřazení skupiny do určité kategorie, vždy se bude jednat o dynamický útvar, který se v čase mění a rozvíjí a který má svou specifickou strukturu.

2.3 Struktura skupiny

Strukturou skupiny míníme vzorce vztahů mezi jednotlivými členy dané skupiny (Nakonečný, 2009). Struktura skupiny spolu s normami, které daná skupina uznává, platí jako základní znak, s jehož pomocí můžeme danou skupinu charakterizovat a který odlišuje jednu skupinu od druhé (Pugnerová, 2019). K popisu struktury skupiny, především k postavení jedince ve skupině, se používá pojmů sociální pozice, role a status.

2.3.1 Pozice

Pozice ve skupině je místo, které může být obsazeno někým ze skupiny (Novotná, 2010). Vznik, trvání a zánik pozice ve skupině je ovlivněn potřebou skupiny. Je-li k fungování skupiny potřeba nějaké pozice, daná pozice vznikne. A pomine-li daná potřeba, příslušná pozice zanikne. Ke každé pozici ve skupině se pojí určitá oprávnění a obsazením dané pozice se jedinec stává kompetentním vykonávat určité činnosti.

Každá skupina si vytváří pozice spontánně na základě svých potřeb, přesto ale můžeme identifikovat osm základních skupinových pozic. Jedná se o:

- **úkolového vůdce**, jehož úkolem je uspokojení skupinových potřeb;
- **socioemočního vůdce**, který se stará o funkčnost interpersonálních vztahů mezi členy skupiny;
- **myslitele**, který stanovuje cíle a ideu skupiny a zabývá se otázkou jejich dosažení, tedy promýšlí postup;
- **kritika**, který svou činností zabraňuje tomu, aby byla skupina kritizována někým zvenčí;

- **organizátora**, který uspořádává činnosti všech jedinců ve skupině tak, aby jejich chování odpovídalo záměrům skupiny;
- **dokončovatele**, v jehož kompetenci leží dokončování činností, které skupina provádí;
- **šáška**, který odlehčuje atmosféru;
- **extroverta**, jehož kompetence se vztahují k vnějšímu prostředí skupiny. Extrovert se stará o dobré vztahy mezi členy jeho skupin a aktéry vnějšího prostředí.

2.3.2 Role

Každý jedinec ve skupině tedy zaujímá určitou pozici a s danou pozicí jsou spjata určitá očekávání (Novotná, 2010). Funguje to tak, že po obsazení skupinové pozice začne jedinec ve skupině hrát skupinovou roli. Skupinovou rolí se tedy rozumí očekávané jednání a chování, které se váže k dané pozici ve skupině. Například od organizátora se očekává, že bude umět jednat s lidmi, kritik by měl být zase schopný kritického a analytického uvažování, myslitel by měl oplývat kreativitou a imaginací atd.

2.3.3 Status

Pozice jsou v rámci skupiny hierarchicky uspořádány a náležitě oceněny. Každé pozici je připsán určitý status a ten vypovídá o hodnotě postavení, které jedinec ve skupině zaujímá (Kopecká, 2015; Urban, 2017). Platí, že čím vyššího sociálního statusu jedinec dosáhne, tím významněji je ve skupině vnímán a tím větší vliv na život skupiny má (Řezáč, 1998).

Na získání určité pozice jedince ve skupině, a tedy i na jeho statusu, se podílí především míra jeho sociální přitažlivosti a prestiže (osobní moci), způsob, jakým se prosazuje při začleňování do skupiny, a to, jak se podílí na dosahování skupinových cílů. Klíčovými faktory, které ovlivňují pozici i status jedince, jsou sympatie-antipatie, uznání-despekt a přijímání-odmítání.

Na základě sociální přitažlivosti rozlišujeme (Kopecká, 2015):

- **populární jedince**, které přijímá většina skupiny,
- **oblíbené jedince**, které přijímá velké část členů skupiny,
- **akceptované jedince**, které přijímá jen část skupiny,
- **trpěné jedince**, které přijímá velmi malá část skupiny, a
- **jedince** stojící někde **mimo**.

Podle míry osobní moci a prestiže každého z členů skupiny se můžeme bavit o:

- **vůdcích**
- **aktivních členech** (pomocnících)
- **závislých osobách** (podřízených členech)
- **pasivních členech**
- **okrajových členech**

Na základě způsobu sebeprosazování jedince ve skupině lze jedince rozdělit na (Řezáč, 1998):

- **podporované jedince**, jejichž prosazování je akceptováno;
- **odmítané jedince**, kteří by se rádi prosadili, ale skupina jim v tom brání;
- **přehlížené jedince**, kteří se prosadit neumí, a jsou tak skupinou přehlíženi;
- **izolované jedince**, kteří nemají potřebu se ve skupině realizovat a zároveň nejsou skupinou přijímáni.

2.4 Sociální gramotnost

K tomu, aby se člověk mohl efektivně a konstruktivně účastnit společenského života, aby mohl být platným členem sociální skupiny, je nutné, aby byl sociálně gramotný.

Česká školní inspekce definuje sociální gramotnost jako:

„Soubor dovedností opírajících se o určité znalosti (jednak znalost sebe samého a jednak elementární znalosti aplikované psychologie, nauky o lidském chování a etiky). Součástí gramotnosti jsou i postoje (jako hodnotové vztahy). Ty jsou však

funkční jen tehdy, pokud skutečně pozitivně ovlivňují chování jedince. Sociální gramotnost je možné vymezit především výčtem souborů určitých gramotnostních dovedností, jako např.: sebepoznání, seberegulace a sebeorganizace (vč. psychohygieny a obran proti různým negativním vlivům), dovednosti sociální percepce a predikce chování druhých, komunikační dovednosti, dovednosti pro spolupráci a pro řešení vztahových problémů a konfliktů. v morální oblasti sociální gramotnost zahrnuje schopnost nést (osobní) odpovědnost za své jednání a tímto jednáním prokazovaný respekt k právům druhých.“ (Česká školní inspekce, 2016, s. 5-6)

Sociální gramotnost je tedy značně obsáhlý koncept a jednotlivé dovednosti jsou osvojovány a rozvíjeny v rámci celého života. Zjednodušeně můžeme říct, že sociální gramotnost je **soubor znalostí, dovedností a postojů**, s jejichž pomocí může jedinec dojít osobního naplnění a díky kterým se může efektivně a konstruktivně účastnit společenských a pracovních aktivit (Protivínský & Dokulilová, 2012).

Postoje si člověk utváří v průběhu socializace (proces začleňování se do společnosti) a jedná se o relativně stabilní vzorce chování k určitým objektům sociálního světa (Řezáč, 1998). Toto utváření se děje na základě hodnocení a posuzování. Mezi postoje, kterými by měl sociálně gramotný člověk oplývat, patří osobní odpovědnost, úcta k ostatním lidem a zájem o rozvoj vlastní komunity.

Sociální **dovednosti** jsou individuální dispozice, které jedinec může projevit a zúročit v sociální interakci, a pro které je typické, že jsou rozvíjeny především v sociálním kontaktu během komunikace, kdy jedinec přijímá, vysílá a interpretuje informace, přičemž tyto informace mohou mít jak verbální, tak neverbální podobu (Řezáč, 1998). Žádoucími sociálními dovednostmi jsou schopnost spolupráce, komunikace, empatie, kritického smýšlení či schopnost efektivně řešit konflikty (Protivínský & Dokulilová, 2012).

Sociální gramotnost lze rozčlenit do tří základních rovin na **kompetence osobní, sociální a občanské**.

Osobní kompetence se týkají vztahu jedince k sobě samému. Mezi osobní kompetence řadíme takové dovednosti, které souvisejí se schopností člověka pracovat sám se sebou, sám na sobě (Tureckiová & Veteška, 2008). Osobně kompetentní člověk si je vědom svých vlastních hodnot. Umí se motivovat

a pracovat na sobě, posouvat se dál. Zároveň dokáže reflektovat své chování. Osobně kompetentní jedinec je schopen řešit své vlastní problémy, umí přijímat vlastní rozhodnutí a je odpovědný sám za sebe (Kosíková, 2011).

Sociální kompetence souvisejí se vztahem jedince k ostatním lidem. Mezi sociální kompetence můžeme zařadit komunikační dovednosti, schopnost argumentovat, naslouchat, kooperovat nebo pracovat s ostatními v jednom týmu (Tureckiová & Veteška, 2008; Kosíková, 2011). Dále sem patří způsob, jakým jedinec čelí konfliktům a stresovým situacím. Jedná se tedy o takové schopnosti a dovednosti, které umožňují jedinci vycházet s ostatními lidmi a díky kterým je jedinec schopen vnímat ostatní s úctou a respektem.

Občanské kompetence poukazují na to, jak se jedinec vztahuje ke společnosti, ve které žije (Tureckiová, & Veteška, 2008). Pod občanskou kompetenci spadá solidarita, zapojení jedince do veřejného života a jeho participace na problémech, s kterými se dané společenství potýká. Občansky kompetentní jedinec je seznámen se základními společenskými hodnotami, které dodržuje, je odpovědný, podporuje soudržnost a rozmanitost společenství, zároveň ale respektuje hodnoty a soukromí ostatních.

3 Školní třída a sociální sítě

V této poslední kapitole teoretické části si nastíníme souvislosti mezi on-line a off-line prostředím. Řekneme si, jak žák ovlivňuje a je ovlivňován společenstvím školní třídy a že ke stejnému jevu dochází i v prostředí sociálních sítí. Nakonec si položíme otázky, na které se pokusíme nalézt odpovědi v další části této práce.

Škola a školní třída tvoří prostředí, ve kterém žák tráví značnou část svého života. Je tedy logické, že toto prostředí má vliv na jedince a stejně tak jedinec ovlivňuje dění v tomto prostředí.

Během školní docházky by si měl žák osvojit jisté dovednosti, znalosti a postoje, díky kterým bude schopen plnit zadané úkoly a zvládat situace, do kterých se dostane během studia, a následně situace, které bude zažívat v osobním a později v pracovním životě (Bělecký et. al., 2007). Žák by měl být na konci základní školní docházky vybaven nejen kompetencemi občanskými a pracovními, kompetencemi k učení a řešení problémů, ale také kompetencemi komunikativními, sociálními a personálními.

Sociální kompetence představují jeden z důležitých faktorů ovlivňující současný i budoucí život jedince. Žák by se měl naučit reflektovat své chování, vytvářet a udržovat vztahy, efektivně řešit konflikty, určovat vlastní hodnoty a postoje a přijímat specifické projevy chování a jednání ostatních osob. Je zřejmé, že na rozvoji sociálních dovedností se podílí sociální skupina, v případě školního prostředí právě školní třída. Zároveň bylo prokázáno, že rozvoj sociálních dovedností souvisí nejen se zlepšením školní úspěšnosti žáků (Krejčová, 2011), ale také se snížením šikany a jiných forem rizikového chování mezi žáky (Kyriacou, 2005).

Kromě školního prostředí a školní třídy se dnešní děti zcela běžně pohybují v online světě. Jsou neustále obklopeny zařízeními, které umožňují přístup na internet, tedy i na sociální sítě. Dnešní děti mohou být díky notebookům, stolním počítačům, mobilním telefonům, tabletům, ale například i díky televizím či herním konzolám neustále online.

Podle výsledků studie EU Kids Online IV (Bedrošová, Hlavová, Macháčková, Dědková, & Šmahel, 2018), které se účastnilo 2 858 uživatelů internetu ve věku 9-17 let, tráví v on-line světě ve všední den půl hodiny až tři hodiny 55 % respondentů, o víkendu pak 42 % jedinců. Třicet pět procent chlapců a dívek tráví na internetu 4 a více hodin každý všední den, o víkendu se pak jedná o 51 %. Mezi nejčastější aktivity, kterým se děti na internetu věnují, patří vedle sledování videoklipů a poslechu hudby právě používání sociálních sítí a komunikace s rodinou a přáteli. 70 % respondentů navštěvuje sociální sítě denně.

Děti se mohou prostřednictvím nových technologií spojit se svými vrstevníky, ale i s nejrůznějšími sociálními skupinami – na internetu existují zájmové skupiny, volnočasové kroužky, skupiny sdružující fanoušky sportovních klubů, skupiny subkultur, lidí zajímajících se o seriály, filmy, hudbu atp. (Šmahel, 2014). A stejně jako se dítě aktivně účastní dění ve školní třídě, stejně tak se stává aktivním uživatelem na sociálních sítích. Ovlivňuje dění na internetu a je ovlivňováno děním na internetu. Online prostředí je, podobně jako třída, prostor, ve kterém platí určité normy, které si vytvářejí sami uživatelé. Existuje domněnka, že on-line a off-line svět je provázán a že děti si do online prostředí přináší strasti i radosti z reálného světa (Subrahmanyam, & Šmahel, 2011). Sociální sítě se tak můžou stát dalším z prostorů, ve kterém se děti vypořádávají se svými vývojovými úkoly jako je např. hledání a nalezení vlastní identity, vytváření a udržování vztahů s blízkými osobami či začleňování do kolektivu (Macek, 2003). V online prostředí se dítě učí mnohým dovednostem. A nejedná se pouze o získávání informací či práci s programy. Dítě se na internetu učí komunikovat a prezentovat svou osobu stejně jako to dělá v reálném světě. Otázkou je, do jaké míry spolu tyto dva prostory souvisí? Využívají sociálně gramotnější jedinci svých schopností na sociálních sítích stejně jako ve školní třídě? Nebo mají naopak žáci, kteří se nacházejí na okraji třídy, snahu v on-line prostředí vykompenzovat svůj nízký sociální status? Kteří jedinci více tíhnou k závislostnímu chování na sociálních sítích? Na to se pokusíme nalézt odpověď v následující části této práce.

Praktická část

1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je určení míry prevalence závislostního chování na sociálních sítích, stanovení úrovně sociální gramotnosti a určení sociálního statusu žáků 6. – 9. tříd vybraných základních škol. Stěžejní bude zjištění, zda existují statisticky významné souvislosti mezi těmito třemi fenomény.

2 Hypotézy

Na základě výše stanovených cílů jsem formulovala 3 hypotézy:

H1 Existuje souvislost mezi sociální gramotností a závislostním chováním na sociálních sítích.

H2 Existuje souvislost mezi sociální gramotností a sociálním statutem.

H3 Existuje souvislost mezi závislostním chováním na sociálních sítích a sociálním statutem.

3 Metodika výzkumu

V této kapitole si charakterizujeme výzkumný vzorek. Představíme si výzkumný nástroj a blíže si popíšeme jeho jednotlivé části. Seznámíme se s průběhem sběru dat a způsobem jejich analýzy a v poslední podkapitole se podíváme na to, jak byly zabezpečeny etické aspekty výzkumu.

3.1 Výzkumný vzorek

Základní soubor představovali žáci 6.–9. tříd všech základních škol ve městech Příbram a České Budějovice. Metodou výběru byl záměrný kritériální výběr přes instituci, přičemž kritériem výběru byl věk žáků. Původně jsem rozeslala e-mail s nabídkou účasti na dotazníkovém šetření všem školním metodikům prevence a po obdržení odpovědí jsem dále komunikovala s těmi školami, které o účast projevily zájem. Vzhledem k obtížím, které se s rozdáváním a sběrem dotazníků pojily (především podepsání informovaného souhlasu zákonných zástupců), s účastí nakonec souhlasily dvě základní školy - jedna v Příbrami a jedna v Českých Budějovicích.

V Tabulce č. 1 se můžeme dočíst, že výzkumný vzorek čítal 305 žáků 6.–9. tříd. Celkově jsem získala dotazníky ze čtyř šestých, tří sedmých, čtyř osmých a tří devátých tříd. Na základní škole v Českých Budějovicích byly dotazníky rozdány 200 žákům v devíti třídách, v Příbrami 105 žákům v pěti třídách.

Město		Příbram	České Budějovice	Celkem
Počet žáků		105	200	305
Počet tříd	6.	1	3	4
	7.	2	1	3
	8.	1	3	4
	9.	1	2	3

Tabulka č. 1 Charakteristika výzkumného vzorku dle měst a tříd

Při ověřování hypotéz H1 a H2 jsem musela vyřadit 13 dotazníků, ve kterých respondenti nezodpověděli značné množství otázek zaměřených na zjišťování dosažené úrovně sociální gramotnosti. Výzkumná mortalita byla 4,3 % a v konečném součtu jsem u těchto dvou hypotéz pracovala s 292 dotazníky. U hypotézy H3 jsem žádné dotazníky vyřazovat nemusela a pracovala jsem s daty ze všech 305 sesbíraných dotazníků.

Popis výzkumného vzorku přináší Tabulka č. 2. Při ověřování hypotéz H1 a H2 jsem analyzovala data 292 jedinců, z toho bylo 164 chlapců (56,2 %) a 128 dívek. Nejvíce žáků (87, 29,8 %) docházelo do šesté třídy. Nejméně dotazníků (63, 21,6 %) jsem vybrala od žáků sedmých tříd. Z osmých tříd jsem získala 74 (25,3 %) dotazníků a z devátých 68 (23,3 %).

Pro ověření hypotézy H3 jsem využila data od 305 respondentů, ve 174 (57,0 %) případech se jednalo o příslušníky mužského pohlaví. Co se týká zastoupení jednotlivých tříd, tak i zde tvořili žáci šestých ročníků s 91 (29,8 %) vybranými dotazníky nejpočetnější skupinu. 74 (24,3 %) žáků docházelo do deváté třídy a 72 (23,6 %) do třídy osmé. 68 (22,3 %) žáků navštěvovalo třídu sedmou.

Hypotéza		H1 + H2		H3	
Vyjádřeno		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)
Celkem respondentů		292	100 %	305	100 %
Pohlaví	Chlapci	164	56,2 %	174	57,0 %
	Dívky	128	43,8 %	131	43,0 %
Třída	6.	87	29,8 %	91	29,8 %
	7.	63	21,6 %	68	22,3 %
	8.	74	25,3 %	74	24,3 %
	9.	68	23,3 %	72	23,6 %

Tabulka č. 2 Charakteristika výzkumného vzorku

3.2 Dotazníková baterie

Data potřebná k ověření stanovených hypotéz byla získána za pomoci dotazníkové baterie, která sestávala ze 4 částí. První část tvořily vybrané otázky z dotazníku B-3 (Braun, n.d.), které sloužily k určení sociálního statusu. Ve druhé části jsem zjišťovala, jak se žáci na sociálních sítích chovají. Zajímalo mě, na jakých sítích mají založený svůj profil, kolik času na sociálních sítích tráví, jak často přidávají příspěvky a jakým dalším on-line aktivitám se věnují. Třetí část obsahovala 10 otázek, které jsem přejala od autorů Šmahela a Blinky (Blinka, 2014; Šmahel et al., 2009) a které byly upraveny tak, abych zjistila, kteří jedinci jsou ohroženi závislostním chováním na sociálních sítích. V poslední části žáci rozhodovali o pravdivost a nepravdivost 46 tvrzení, které jsem převzala od Protivínské a Dokulilové (2012), a na jejichž základě jsem zjišťovala úroveň jejich sociální gramotnosti.

3.2.1 Škála závislosti na sociálních sítích

Závislostní chování na sociálních sítích bylo posuzováno podle odpovědí na otázky, které vycházely z dotazníku Blinky a Šmahela (Blinka, 2014; Šmahel et al., 2009). Původní dotazník obsahuje otázky spadající do 5 dimenzí - změny nálady, konflikt, tolerance, salience a časové omezení - a je zaměřen na závislostní chování na

internetu obecně. Pro účely této práce jsem otázky Blinky a Šmahela přeformulovala a zacílila je konkrétně na sociální síť.

- 1) Zanedbáváš někdy své potřeby (např. jídlo či spánek) kvůli času strávenému na sociálních sítích?
- 2) Představuješ si, že jsi na sociálních sítích, i když na nich zrovna nejsi?
- 3) Máš pocit, že na sociálních sítích trávíš stále více času?
- 4) Cítíš se veselejší a šťastnější, když se dostaneš na sociální síť?
- 5) Pokusil/a jsi se někdy neúspěšně omezit čas, který trávíš na sociálních sítích?
- 6) Hádáš se někdy se svými blízkými (rodina, přátelé, přítel/přítelkyně) kvůli času, který trávíš na sociálních sítích?
- 7) Přistihneš se, že zůstáváš na sociálních sítích, i když Tě to už vlastně nebaví?
- 8) Strádá tvoje rodina, přátelé, práce či zájmy kvůli času, který trávíš na sociálních sítích?
- 9) Cítíš se neklidný/á, mrzutý/á nebo podrážděný/á, když nemůžeš být na sociálních sítích?
- 10) Stává se Ti, že jsi byl/a na sociální síti výrazně déle, než jsi původně zamýšlel/a?

3.2.2 Dotazník sociální gramotnosti

Sociální gramotnost žáků základních škol byla určována na základě použití jedné z části dotazníkové baterie od Protivínského a Dokulilové (2012). Ti při vytváření dotazníku posuzujícího sociální gramotnost vycházeli z předlohy americké výzkumné instituce Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE) a dotazník uzpůsobili českým podmínkám. Jejich dotazníková baterie sestává ze čtyř částí: sociální gramotnost (postoje a dovednosti), rodinné zázemí, školní klima a vědomostní anketa.

Pro potřeby této práce jsem pracovala pouze s první částí (sociální gramotnost). Tato část je rozdělena do pěti dimenzí:

- osobní odpovědnost
- občanská odpovědnost

- schopnost vést
- dovednosti občanského smýšlení
- dovednosti občanské spoluúčasti

Dimenze „osobní odpovědnost“ a „občanská odpovědnost“ jsou zaměřeny na postoje. Zbylé tři dimenze se týkají dovedností.

3.2.3 Modifikovaný B-3 dotazník

Pro stanovení sociálního statusu žáka ve třídě byly použity vybrané otázky z dotazníku B-3. Dotazník B-3 byl vyvinut Richardem Braunem v roce 1997 a slouží k diagnostice třídního kolektivu (Čapek, 2010). S pomocí dotazníku lze získat ucelený pohled na třídní atmosféru i vztahy mezi žáky (Diagnostika škol, n.d.). Dotazník obsahuje otázky zaměřené na vztahy mezi žáky i na subjektivní pocity jedinců, které souvisejí s jejich pobytem ve třídě. Žáci hledají ve třídě spolužáky s příslušnými vlastnostmi a rozhodují, zda se v jejich třídě nachází někdo, kdo je nešťastný, komu je ubližováno atd. Dotazník lze použít u žáků základních i středních škol, a to už od 4. třídy (Braun, n.d.).

Pro účely této práce jsem z dotazníku B-3 použila následující otázky:

- 1) Mezi moje kamarády v naší třídě patří:
- 2) Za kamaráda/kamarádku bych si v naší třídě nikdy nevybral/a
- 3) Najdi spolužáka ve třídě, který je: spravedlivý – protivný – spolehlivý – nespravedlivý – zábavný – nevděčný - vždy v centru dění – nespolehlivý - se všemi za dobře - osamocený

3.3 Průběh sběru dat

Dotazování na základních školách probíhalo v prosinci roku 2019. Dotazníky jsem v jednotlivých třídách rozdávala osobně. Žáky jsem seznámila s účelem vyplňování dotazníkové baterie, sdělila jsem jim, že účast je dobrovolná a že jejich odpovědi neuvidí nikdo jiný kromě mě.

Na vyplňování dotazníků měli žáci vyhrazenou jednu vyučovací hodinu, většinou se jednalo o hodinu třídnickou. Mladší žáci ji využili celou, žáci vyšších ročníků stihli dotazník vyplnit přibližně za 30 minut. Žákům, kterým jejich zákonní zástupci účast

na dotazníkovém šetření nepovolili, zadali vyučující náhradní práci. Vyučující jednotlivých tříd byli dotazováni přítomni jako pedagogický dozor. Vyplněné dotazníky žáci odevzdávali přímo mně.

3.4 Metoda analýzy dat

Sebraná data jsem přepsala a zpracovala za pomoci tabulkového procesoru Microsoft Excel. U otázek, kde žáci volili odpověď z několika možností a kde mohli vybírat z více odpovědí, jsem zapisovala číslici „1“ u všech možností, které žáci zaškrtnuli. V případě odpovědí u škály závislosti na sociálních sítích a dotazníku sociální gramotnosti byla každá z odpovědí opatřena svým číselným kódem. Např. u škály závislosti na sociálních sítích se jednalo o kód 0 pro odpověď „nikdy“, 1 pro odpověď „výjimečně“ atp. U odpovědí na otázky z dotazníku B-3 jsem zapisovala příjmení žáků.

Následnou analýzu dat jsem provedla v programu Statistica CZ 12. Stanovené hypotézy jsem testovala za použití testu chí-kvadrát a Pearsonova korelačního koeficientu.

3.4.1 Škála závislosti na sociálních sítích

Vyhodnocení škály závislosti na sociálních sítích probíhalo následujícím způsobem: každá z odpovědí byla opatřena svým kódem (nikdy=0, zřídka=1, často=2, velmi často=3). Odpověděl-li respondent v každé z dimenzí alespoň jednou často či velmi často, byl určen jako potencionálně závislý. Za ohroženého závislostí byl označen každý, kdo odpověděl často nebo velmi často na otázky ze 4 různých dimenzí a jednou z těchto dimenzí byla dimenze konfliktu.

3.4.2 Dotazník sociální gramotnosti

Respondenti zaznamenávali své odpovědi na Likertově čtyřbodové škále: rozhodně ne – spíše ne – spíše ano – rozhodně ano. Každá z odpovědí byla bodově ohodnocena (rozhodně ne=1, spíše ne=2, spíše ano=3, rozhodně ano=4) a prostým součtem bodů za jednotlivé otázky jsem vypočítala skóre sociální gramotnosti.

Průměrný bodových zisk čítal 133,9 bodů. S pomocí směrodatné odchylky (=26,6) jsem respondenty rozdělila do **tří kategorií: POD-SG, PRŮM-SG a NAD-SG**. Do kategorie **PRŮM-SG** byli zařazeni všichni žáci, jejichž bodový zisk se pohyboval

v rozmezí 107,3 – 160,5 bodů. Toto rozmezí jsem stanovila tak, že jsem od průměrné hodnoty odečetla, respektive jsem k ní přičetla směrodatnou odchylku. Obdobně jsem do kategorie **POD-SG** zařadila všechny žáky, jejichž bodový zisk byl nižší než 107,3 bodů. V kategorii **NAD-SG** se pak nacházeli všichni ti, jejichž skóre bylo vyšší než 160,5 bodů.

3.4.3 Modifikovaný B-3 dotazník

Odpovědi na otázky z dotazníku B-3 jsem vyhodnotila na základě porovnávání plusových a minusových bodových zisků každého dítěte (Braun, n.d.). Kladné body jedinec získal za každé uvedení svého jména u otázky č. 1 (3 body za první, 2 body za druhé, 1 bod za třetí místo). Další plusové body obdržel za každé uvedení u otázky č. 3, konkrétně za zápis u pozitivních vlastností – spravedlivý, spolehlivý, zábavný, vždy v centru dění, se všemi za dobře. Za každou pozitivní vlastnost byl danému žákovi připsán jeden bod. Obdobně pak žák získal minusové body za každý zápis u otázky č. 2 a č. 3 u negativních vlastností. Plusové a minusové body každého žáka jsem sečetla a pro každou třídu zvlášť jsem vypočítala průměrný bodový zisk a směrodatnou odchylku. Následně jsem žáky obdobně jako u sociální gramotnosti rozdělila do tří skupin: **POD-SS**, **PRŮM-SS** a **NAD-SS**.

3.5 Etika

Pro účast žáků na dotazníkovém šetření bylo potřeba zajistit podepsané souhlasy zákonných zástupců. Žáci, kteří účast povolenou měli, byli ale i tak seznámeni se skutečností, že vyplňování dotazníku je dobrovolné a že nebudou-li na nějakou otázku chtít odpovědět, tak nemusí. Žáci, kteří účast povolenou neměli, vypracovávali během dotazování úkoly, které jim zadali vyučující těch hodin, místo kterých dotazování probíhalo.

Přestože pro účely této práce, především pro určení sociálního statusu žáků, bylo zapotřebí, aby se žáci v dotazníku podepsali, při analyzování dat bylo se všemi údaji nakládáno jako s anonymními - během přepisování dat do počítače byla jména žáků zakódována tak, aby žádný z respondentů nemohl být identifikován.

4 Výsledky výzkumu

V této kapitole se seznámíme se sesbíranými daty a jejich analýzou. Podkapitoly 4.1-4.4 mají deskriptivní charakter – popisují výzkumný vzorek v souvislosti se závislostním chováním, sociální gramotností, sociálním statutem a chováním na sociálních sítích. Podkapitoly 4.5-4.7 jsou zaměřeny na ověřování hypotéz, které byly představeny v kapitole 2 Hypotézy.

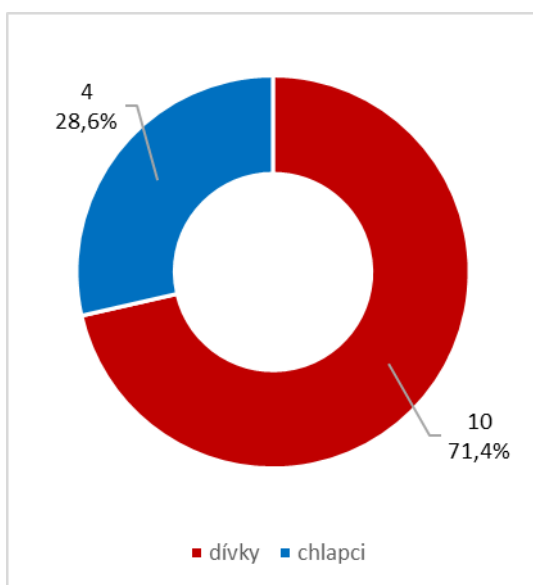
4.1 Prevalence závislostního chování na sociálních sítích

V Tabulce č. 3 můžeme vidět, kolik jedinců lze zařadit do skupiny potencionálně závislých či ohrožených závislostním chováním na sociálních sítích. Z celkového počtu 305 respondentů se 284 (93,1 %) nachází v kategorii OK, 14 (4,6 %) jedinců lze označit za ohrožené závislostním chováním a 7 (2,3 %) respondentů můžeme považovat za potencionálně závislé.

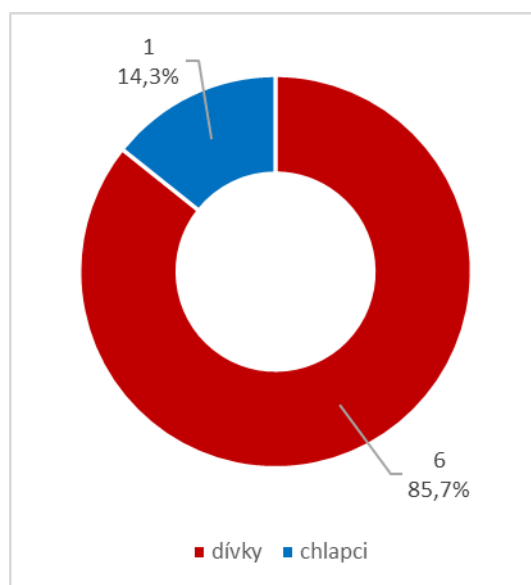
Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem	
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (sloupec)
Závislostní chování na sociálních sítích	OK	115	40,5 %	169	59,5 %	284	93,1 %
	Ohrožení	10	71,4 %	4	28,6 %	14	4,6 %
	Závislí	6	85,7 %	1	14,3 %	7	2,3 %

Tabulka č. 3 Prevalence závislostního chování na sociálních sítích dle pohlaví

Grafy č. 1 a č. 2 nám ukazují, že existuje značný nepoměr prevalence závislostního chování na sociálních sítích mezi chlapci a děvčaty. 6 dívek a pouze jednoho chlapce lze označit za potenciálně závislé. V případě ohrožení závislostním chováním se jedná o 10 dívek a 4 chlapce. Z celkového počtu 7 potenciálně závislých se v 6 případech jedná o dívky. Ze 14 ohrožených jedinců lze v 71,4 % mluvit o žákyních. 76,2 % všech ohrožených i potenciálně závislých tedy představují příslušnice ženského pohlaví.

Graf č. 1 Ohrožení dle pohlaví, (Zdroj: autorka)

Graf č. 2 Potenciálně závislí dle pohlaví, (Zdroj: autorka)

Z Tabulky č. 4 lze vyčíst, kolik jedinců získalo kolik bodů na škále závislostního chování na sociálních sítích. Jedinci s bodovým ziskem 0, 1, 2 a 3 jsou v souvislosti se závislostním chováním na sociálních sítích identifikováni jako bezproblémoví (OK). Jedinci, kteří obdrželi 5 bodů, jsou určeni jako potencionálně závislí. V případě čtyřbodového zisku je situace obtížnější. 25 jedinců (15 dívek a 10 chlapců) obdrželo 4 body. Z toho lze ale jen 10 dívek a 4 chlapce považovat za ohrožené na základě skutečnosti, že alespoň jednou zaškrtnli odpověď často či velmi často na jednu z otázek spadajících do dimenze konfliktu. Zbýlých 5 dívek a 6 chlapců sice získalo 4 body, ale za ohrožené závislostním chováním na sociálních sítích je považovat nelze.

I u bodového zisku můžeme vidět obdobný jev jako v případě převahy dívek mezi závislými a ohroženými. Procentuálně mají dívky méně nižších bodových zisků od 0 do 3. Z celkového počtu 273 odpovědí se jedná o 163 chlapců (59,7 %) a 110 dívek (40,3 %). U čtyř- a pětibodového zisku je ale situace opačná. 4 či 5 bodů obdrželo v souhrnu 32 respondentů, celkem 21 (65,6 %) dívek a 11 chlapců.

Pohlaví	Dívky		Chlapci		Celkem		
	Vyjádřeno	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (sloupec)
Získané body	0	48	45,7 %	57	54,3 %	105	34,4 %
	1	20	19,0 %	45	42,9 %	65	21,3 %
	2	25	23,8 %	40	38,1 %	65	21,3 %
	3	17	16,2 %	21	20,0 %	38	12,5 %
	4	15	14,3 %	10	9,5 %	25	8,2 %
	5	6	5,7 %	1	1,0 %	7	2,3 %

Tabulka č. 4 Získané body na škále závislostního chování na sociálních sítích dle pohlaví

4.2 Sociální gramotnost

Podíváme-li se do Tabulky č. 5, vidíme, že 206 (70,5 %) respondentů lze na základě jejich bodového zisku (107,3 – 160,5) zařadit do kategorie PRŮM-SG (průměrný bodový zisk). 39 (13,4 %) jedinců spadá do kategorie POD-SG (podprůměrný zisk) a 47 (16,1 %) do NAD-SG (nadprůměrný zisk). Dále si můžeme všimnout, že procentuální zastoupení dívek a chlapců je v kategorii PRŮM-SG a NAD-SG téměř vyrovnané. V kategorii POD-SG ale dívky představují pouze 25,6 %.

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem	
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (sloupec)
Sociální gramotnost	POD-SG	10	25,6 %	29	74,4 %	39	13,4 %
	PRŮM-SG	95	46,1 %	111	53,9 %	206	70,5 %
	NAD-SG	23	48,9 %	24	51,1 %	47	16,1 %

Tabulka č. 5 Sociální gramotnost dle pohlaví

Tabulka č. 6 podává informace o dosažené úrovni sociální gramotnosti v jednotlivých třídách. Vidíme, že 26 (66,6 %) žáků osmých a devátých tříd získalo podprůměrný a 15 (31,9 %) jedinců získalo nadprůměrný počet bodů. Mezi žáky šestých a sedmých tříd se jednalo o 13 (33,3 %) jedinců s podprůměrným a 32 (68,1 %) s nadprůměrným bodovým ziskem. Žáci 6. a 7. tříd tedy častěji dosahovali nadprůměrných výsledků, zatímco respondenti 8. a 9. tříd měli častěji podprůměrný bodový zisk.

Třída		6.		7.		8.		9.	
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)
Sociální gramotnost	POD-SG	7	17,9 %	6	15,4 %	16	41,0 %	10	25,6 %
	PRŮM-SG	60	29,1 %	45	21,8 %	50	24,3 %	51	24,8 %
	NAD-SG	20	42,6 %	12	25,5 %	8	17,0 %	7	14,9 %

Tabulka č. 6 Sociální gramotnost dle tříd

4.3 Sociální status

Údaje v Tabulce č. 7 nám ukazují, že 231 (75,7 %) všech respondentů získalo v rámci své třídy průměrný sociální status (PRŮM-SS) a že podprůměrný (POD-SS) i nadprůměrný (NAD-SS) status obdrželo téměř shodné množství dotazovaných – máme zde 38 žáků s podprůměrným a 36 žáků s nadprůměrným statutem.

Co se týká procentuálního zastoupení chlapců a dívek v jednotlivých kategoriích, můžeme si všimnout, že v případě PRŮM-SS je stav téměř vyrovnaný – 105 (45,5 %) dívek a 126 (54,5 %) chlapců lze zařadit do této skupiny. U kategorií POD-SS a NAD-SS je ovšem situace odlišná a chlapci v těchto dvou skupinách představují nadpoloviční většinu. U POD-SS se jedná o 25 (63,9 %) příslušníků mužského pohlaví a podobný stav je i u NAD-SS (23 chlapců). Dívek v kategorii POD-SS, stejně jako NAD-SS je ve výzkumném vzorku pouze 13.

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem	
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (sloupec)
Sociální status	POD-SS	13	34,2 %	25	65,8 %	38	12,5 %
	PRŮM-SS	105	45,5 %	126	54,5 %	231	75,7 %
	NAD-SS	13	36,1 %	23	63,9 %	36	11,8 %

Tabulka č. 7 Sociální status dle pohlaví

Zajímavý jev můžeme spatřit v Tabulce č. 8. Údaje v této tabulce totiž ukazují, že pouze jednu dívku ze sedmé a jednu dívku z osmé třídy lze zařadit do kategorie NAD-SS. To je značný rozdíl oproti 8 chlapcům ze sedmých a 6 chlapcům z osmých tříd v této kategorii.

Třída		6.		7.		8.		9.	
Pohlaví		Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci
Sociální status	POD-SS	4	7	2	10	4	3	3	5
	PRŮM-SS	36	32	20	27	24	36	25	31
	NAD-SS	6	6	1	8	1	6	5	3

Tabulka č. 8 Sociální status dle tříd a pohlaví

4.4 Chování na sociálních sítích

4.4.1 Čas věnovaný sociálním sítím v rámci používání internetu

Na otázku „Kolik z celkového času stráveného na internetu věnuješ sociálním sítím?“ odpovědělo 299 respondentů, z toho pouze 31 (10,4 %) uvedlo, že na sociální síť téměř nechodí (viz Tabulka č. 9). Zajímavé je zjištění, že pouze 11 těchto odpovědí (35,5 %) pocházelo od dívek. Více jak polovinu všech jedinců (64,5 %), kteří sociální síť téměř nenavštěvují, představují chlapci.

Dále si můžeme všimnout, že počet dívek a chlapců trávících na sociálních sítích více než polovinu času či používajících internet hlavně kvůli sociálním sítím je vyrovnaný. Za zmínku ale stojí skutečnost, že z celkového počtu 130 zaznamenaných odpovědí od dívek tráví více než polovinu času na sociálních sítích 58 (44,6 %) žaček, zatímco u chlapců se jedná o 61 (36,1 %) jedinců.

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem	
Vyjádřeno		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)
Kolik z celkového času stráveného na internetu věnuješ sociálním sítím?	Téměř žádný	11	8,5 %	20	11,8 %	31	10,4 %
	Méně než polovinu	32	24,6 %	49	29,0 %	81	27,1 %
	Přibližně polovinu	29	22,3 %	39	23,1 %	68	22,7 %
	Více než polovinu	35	26,9 %	35	20,7 %	70	23,4 %
	Chodím hlavně na sociální síť	23	17,7 %	26	15,4 %	49	16,4 %
Celkem		130	100 %	169	100 %	299	100 %

Tabulka č. 9 Kolik z celkového času stráveného na internetu věnuješ sociálním sítím?

4.4.2 Počet hodin strávených denně na sociálních sítích

Z údajů v Tabulce č. 10 lze vyčíst, že 75,5 % respondentů tráví na sociálních sítích více jak jednu hodinu denně – konkrétně se jedná o 105 dívek a 120 chlapců. Pouhých 73 (24,5 %) žáků používá sociální sítě méně než 1 hodinu za den.

Ze 130 dívek jich 42 (32,3 %) tráví na sociálních sítích více jak 3 hodiny denně. U chlapců tak činí pouze 29 jedinců – 17,3 % z celkového počtu 168 zaznamenaných chlapeckých odpovědí.

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem		
		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	
Vyjádřeno	Počet hodin denně strávených na sociálních sítích	< 1	25	19,2 %	48	28,6 %	73	24,5 %
		1-2	42	32,3 %	49	29,2 %	91	30,5 %
		2-3	21	16,2 %	42	25,0 %	63	21,1 %
		> 3	42	32,3 %	29	17,3 %	71	23,8 %
Celkem			130	100 %	168	100 %	298	100 %

Tabulka č. 10 Kolik hodin denně strávíš na sociálních sítích?

4.4.3 Účel návštěvy

V Tabulce č. 11 můžeme vidět, k jakým účelům respondenti nejčastěji sociální sítě používají. Nejvíce jedinců (256) uvádí, že sociální sítě využívá ke komunikaci s přáteli. Druhou nejčastější aktivitou je prohlížení příspěvků ostatních uživatelů. Této aktivitě se věnuje 176 chlapců a dívek. Následuje vyhledávání informací (131 odpovědí) a prohlížení profilů ostatních uživatelů (122 odpovědí). Můžeme si všimnout, že procentuální zastoupení dívek a chlapců je v případě těchto čtyř nejčastěji uváděných aktivit téměř shodné. Podíváme-li se ale na aktivity „Hry“ a „Seznamování“, vidíme, že u hraní her převažují s 65,8 % chlapci nad dívkami a v případě seznamování je situace opačná – z 66 jedinců, kteří se na sociálních sítích seznamují, jich je 40 (60,6 %) ženského pohlaví.

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem
		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	
Účel návštěvy sociální sítě	Komunikace	112	43,8 %	144	56,3 %	256
	Příspěvky (prohlížení)	82	46,6 %	94	53,4 %	176
	Informace	62	47,3 %	69	52,7 %	131
	Profily	62	50,8 %	60	49,2 %	122
	Hry	39	34,2 %	75	65,8 %	114
	Příspěvky (přidávání)	47	48,0 %	51	52,0 %	98
	Seznamování	40	60,6 %	26	39,4 %	66

Tabulka č. 11 Za jakým účelem sociální sítě navštívuješ?

Údaje v Tabulce č. 12 ukazují, že v rámci téměř všech aktivit je procentuální zastoupení žáků jednotlivých tříd poměrně vyrovnané. Nepoměr můžeme spatřit, stejně jako v případě Tabulky č. 11, u hraní her a seznamování. Ze 114 žáků, kteří se věnují hraní her, jich 70 (61,4 %) navštěvuje šestou či sedmou třídu. Z 66 žáků, kteří se na sociálních sítích seznamují, jich 43 (65,2 %) dochází do třídy osmé nebo deváté.

Třída		6.		7.		8.		9.		Celkem
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.
Účel návštěvy sociální sítě	Komunikace	68	26,6 %	60	23,4 %	65	25,4 %	63	24,6 %	256
	Příspěvky (prohlížení)	46	26,1 %	38	21,6 %	35	19,9 %	57	32,4 %	176
	Informace	39	29,8 %	24	18,3 %	39	29,8 %	29	22,1 %	131
	Profily	31	25,4 %	26	21,3 %	23	18,9 %	42	34,4 %	122
	Hry	40	35,1 %	30	26,3 %	34	29,8 %	10	8,8 %	114
	Příspěvky (přidávání)	29	29,6 %	21	21,4 %	20	20,4 %	28	28,6 %	98
	Seznamování	13	19,7 %	10	15,2 %	16	24,2 %	27	40,9 %	66

Tabulka č. 12 Účel užívání sociálních sítí dle tříd

4.4.4 Frekvence přidávání příspěvků

V Tabulce č. 13 se můžeme dočíst, že z 296 respondentů jich 70 (23,6 %) v dotazníku zaškrtnulo, že na sociální síť příspěvky nikdy nepřidávají. Více jak 75 % všech dotazovaných je tedy aktivními členy sociálních sítí, kteří příspěvky přidávají. 26 dívek a stejný počet chlapců přidává příspěvky poměrně často. 3 dívky a 2 chlapci přidávají příspěvky každý den. U těchto dvou odpovědí je procentuální zastoupení chlapců a dívek vyrovnané. Za zmínku stojí nicméně skutečnost, že ze 107 dívek jich 29 (27,1 %) přidává příspěvky poměrně často nebo každý den, u chlapců tak činí pouze 16,6 % (28 jedinců z celkového počtu 169).

Pohlaví		Dívky		Chlapci		Celkem	
Vyjádřeno		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)
Frekvence přidávání příspěvků	nikdy	24	22,4 %	46	27,2 %	70	23,6 %
	ojedinele	54	50,5 %	95	56,2 %	169	57,1 %
	poměrně často	26	24,3 %	26	15,4 %	52	17,6 %
	každý den	3	2,8 %	2	1,2 %	5	1,7 %
Celkem		107	100 %	169	100 %	296	100 %

Tabulka č. 13 Jak často přidáváš příspěvky na sociální síť, kterou nejvíce používáš?

4.5 Hypotéza H1 – sociální gramotnost a závislostní chování

Jak můžeme vidět v Tabulce č. 14, celkem 206 jedinců má průměrnou (PRŮM-SG), 39 jedinců podprůměrnou (POD-SG) a 47 nadprůměrnou (NAD-SG) sociální gramotnost. Pouze jeden respondent s podprůměrným ziskem je zároveň klasifikován jako jedinec potenciálně závislý. Mezi jedinci s nadprůměrnou sociální gramotností se jedná o jednoho respondenta potenciálně ohroženého a jednoho závislého.

Sociální gramotnost		POD-SG		PRŮM-SG		NAD-SG		Celkem
Vyjádřeno		abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.	rel. (řádek)	abs.
Závislostní chování na sociálních sítích	OK	38	14,0 %	188	69,4 %	45	16,6 %	271
	Ohrožení	0	0,0 %	13	92,9 %	1	7,1 %	14
	Závislí	1	14,3 %	5	71,4 %	1	14,3 %	7
Celkem		39	13,4 %	206	70,5 %	47	16,1 %	292

Tabulka č. 14 Závislostní chování na sociálních sítích a sociální gramotnost

Hodnota testové statistiky je pro Pearsonův chí-kvadrát 3,761, počet stupňů volnosti je 4 a p-hodnota se rovná 0,439. P-hodnota je větší než 0,05 a na hladině významnosti $\alpha=0,05$ nemůžeme mluvit o statisticky významném výsledku.

	Chí-kvadrát	sv	p
Pearsonův chí-kvadrát	3,761	df=4	p=,439
M-V chí-kvadrát	5,724	df=4	p=,221

Tabulka č. 15 Korelace závislostního chování na sociálních sítích a sociální gramotnosti

4.6 Hypotéza H2 – sociální gramotnost a sociální status

V Tabulce č. 16 je uvedeno, že do kategorie PRŮM-SG (průměrná sociální gramotnost) spadá 206 respondentů, z toho má 155 (75,2 %) žáků průměrný sociální status (PRŮM-SS). V kategorii POD-SS a NAD-SS se nachází 26 (12,6 %), respektive 25 žáků s průměrnou úrovní sociální gramotnosti.

V kategorii POD-SG (podprůměrná sociální gramotnost) se nachází 39 žáků, z toho má 31 (79,5 %) jedinců průměrný sociální status (PRŮM-SS). 5 (12,8 %) žáků s podprůměrnou sociální gramotností má podprůměrný sociální status a 3 (7,7 %) jedinci mají sociální status nadprůměrný (NAD-SS).

Z celkem 47 respondentů s nadprůměrnou sociální gramotností je 8 (17,0 %) žáků ohodnoceno nadprůměrným sociálním statutem a pouze 4 (8,5 %) mají sociální status podprůměrný.

Sociální gramotnost		POD-SG		PRŮM-SG		NAD-SG	
		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)
Sociální status	POD-SG	5	12,8 %	26	12,6 %	4	8,5 %
	PRŮM-SG	31	79,5 %	155	75,2 %	35	74,5 %
	NAD-SG	3	7,7 %	25	12,1 %	8	17,0 %
Celkem		39	100 %	206	100 %	47	100 %

Tabulka č. 16 Sociální gramotnost a sociální status

V Tabulce č. 17 vidíme, že korelace mezi sociální gramotností má hodnotu 0,159 pro r a 0,006 pro p . Korelace mezi sociální gramotností a sociálním statutem existuje, pro hodnotu $r=0,159$ je ale velmi slabá.

Pearsonova korelace	
r	,159
p	,006

Tabulka č. 17 Pearsonova korelace

4.7 Hypotéza H3 – sociální status a závislostní chování

Jak vyplívá z údajů v Tabulce č. 18, z 305 respondentů lze 231 jedinců zařadit do kategorie PRŮM-SS (průměrný sociální status), 38 jedinců se nachází v kategorii POD-SS (podprůměrný sociální status) a 36 v kategorii NAD-SS (nadprůměrný sociální status). Mezi jedinci s podprůměrným sociálním statusem jsou 2 potenciálně závislí a 2 jedinci ohrožení závislostním chováním na sociálních sítích. Z 36 respondentů s nadprůměrným sociálním statusem se pouze v jednom případě jedná o ohroženého jedince.

Sociální status		POD-SS		PRŮM-SS		NAD-SS	
Vyjádřeno		abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)	abs.	rel. (sloupec)
Závislostní chování na sociálních sítích	OK	34	89,5 %	215	93,1 %	35	97,2 %
	Ohrožení	2	5,3 %	11	4,8 %	1	2,8 %
	Závislí	2	5,3 %	5	2,2 %	0	0 %
Celkem		38	100 %	231	100 %	36	100 %

Tabulka č. 18 Závislostní chování na sociálních sítích a sociální status

Data v Tabulce č. 19 ukazují, že hodnota testové statistiky pro Pearsonův chí-kvadrát je 13,311 a p hodnota se rovná 0,010. Dosažená hladina statistické významnosti p hodnoty je menší než 0,05 a můžeme tedy mluvit o statisticky významném výsledku.

	Chí-kvadrát	sv	p
Pearsonův chí-kvadrát	13,311	df=4	p=,010
M-V chí-kvadrát	11,308	df=4	p=,023

Tabulka č. 19 Korelace závislostního chování na sociálních sítích a sociálního statusu

5 Diskuse

V praktické části této práce jsem se zaměřila na tři následující jevy: závislostní chování na sociálních sítích, sociální status a sociální gramotnost žáků 6. – 9. tříd dvou vybraných základních škol v Příbrami a Českých Budějovicích. Konkrétně jsem chtěla zjistit, zda existuje vzájemný vztah mezi sociální gramotností a závislostním chováním na sociálních sítích, mezi sociální gramotností a sociálním statutem a v neposlední řadě, zda existuje souvislost mezi závislostním chováním na sociálních sítích a sociálním statutem.

Ve výzkumném vzorku jsem identifikovala 7 (2,3 %) potencionálně závislých a 14 (4,6 %) jedinců ohrožených závislostním chováním na sociálních sítích, z toho se v 6 (85,7 %), respektive v 10 (71,4 %) případech jednalo o dívky. Na základě těchto dat se zdá, že dívky jsou více náchylnější k rozvoji závislostního chování. Ke stejnému výsledku dospěl například i Irshad, Saleem a Kausar (2015), i když je nutné zmínit, že jejich výzkum byl zaměřen pouze na závislost na Facebooku.

Wu, Wong, Yu, Fok, Yeung, Lam a Liu (2016) v této souvislosti říkají, že je možné, že existují jisté komponenty internetu, které mají vyšší potenciál pro rozvoj závislosti u chlapců, a jiné komponenty, které jsou více rizikové pro dívky. Blinka (2015) uvádí, že u chlapců představuje větší nebezpečí hraní on-line her. V souladu s touto hypotézou by mohla být i zjištění z mého výzkumného vzorku, kdy chlapci v porovnání s dívkami mnohem častěji uváděli, že sociální sítě navštěvují především kvůli hraní her (75 chlapců a 39 dívek).

U dívek by vyšší závislostní potenciál mohly mít právě sociální sítě. Pro tuto domněnku mluví i výsledky z mého výzkumného vzorku, ve kterém 58 (44,6 %) žaček uvedlo, že na sociálních sítích tráví více než polovinu z celkového času, který jsou na internetu. Celkem 42 (32,3 %) dívek pak na sociálních sítích tráví více jak 3 hodiny denně. U chlapců se jedná o 61 (36,1 %), respektive 29 (17,3 %) jedinců. I v přidávání příspěvků jsou dívky aktivnější než chlapci – 29 (27,1 %) dívek přidává příspěvky poměrně často nebo každý den, mezi chlapci tak činí pouze 28 (16,6 %) žáků. Dívky tedy mohou mít větší prostor pro rozvoj závislostního chování na sociálních sítích, neboť na nich tráví více času a jsou na nich více aktivní.

Na základě získaných dat **nebyla podpořena hypotéza H1**, totiž že existuje souvislost mezi sociální gramotností a závislostním chováním na sociálních sítích. Domnívám se, že za to může skutečnost, že pro pohyb v on-line prostředí sociálních sítích nejsou zapotřebí stejné kompetence, které jedinci využívají při kontaktech s lidmi v reálných situacích. Důležitou roli bezpochyby hraje také fakt, že je mnoho aktivit, kterým se na sociálních sítích lze věnovat, a přestože označení „sociální síť“ může vyvolávat představu vzájemné interakce mezi lidmi, není vůbec nutné, aby sociální sítě ke vzájemné komunikaci využívány byly. Kdo chce, může být pouze pasivním konzumentem on-line obsahu, který si prohlíží příspěvky a profily ostatních uživatelů, sleduje videa, hraje hry či vyhledává informace. Přičemž pro provozování těchto aktivit není zapotřebí, aby jedinec oplýval sociálními dovednostmi.

Sociální gramotnost byla posuzována na základě vlastní percepce respondentů a může tak odrážet, více než skutečný stav věcí, pouze temperament žáků. Zároveň se zdá, že žáci nižších ročníků mají tendenci hodnotit své sociální dovednosti a postoje lépe než žáci vyšších ročníků. 20 (42,6 %) žáků šestých tříd získalo nadprůměrný počet bodů v části dotazníku zaměřené na sociální gramotnost. Mezi žáky devátých tříd se jednalo pouze o 7 (14,9 %) jedinců.

Přestože nebyla prokázána souvislost mezi sociální gramotností a závislostním chováním na sociálních sítích, zjistila jsem, že 6 jedinců, kteří v dimenzi „osobní odpovědnost“ získali podprůměrný bodový zisk, bylo zároveň jedinci potencionálně závislími či ohroženými závislostním chováním na sociálních sítích. V dimenzi „občanská odpovědnost“ se přitom jednalo o 2 žáky a v dimenzi „dovednosti občanského smýšlení“ o 1 žáka s podprůměrným bodovým ziskem, kteří byli zároveň identifikováni jako jedinci potencionálně závislí. Zdá se tedy, že jedinci s nižší osobní odpovědností jsou více náchylní k rozvoji závislostního chování. Se stejnými výsledky přišli i Andreassen, Griffiths, Gjertsen, Krossbakken, Kvam a Pallesen (2013). Ti provedli výzkum na 218 univerzitních studentech a zjistili, že u těchto žáků svědomitost negativně korelovala se závislostním chováním na Facebooku.

Ze získaných dat byla zjištěna velmi slabá korelace mezi sociální gramotností a sociálním statutem a **hypotéza H2** tak **podpořena byla**. Při porovnání

nadprůměrných a podprůměrných bodových zisků v rámci sociální gramotnosti a sociálního statusu se ukázalo, že jedinci s nadprůměrnou sociální gramotností získávali zároveň častěji i nadprůměrný sociální status, zatímco jedinci s podprůměrnou sociální gramotností měli častěji podprůměrný sociální status. Konkrétně 8 (17 %) jedinců s nadprůměrnou sociální gramotností obdrželo zároveň nadprůměrný sociální status, 4 (8,5 %) jedinci pak měli sociální status podprůměrný. V případě podprůměrné sociální gramotnosti se jednalo o 3 (7,7 %), respektive 5 (12,8 %) jedinců s podprůměrným statusem. U průměrného bodového zisku v rámci sociální gramotnosti získalo z 206 respondentů 26 (12,6 %) podprůměrný a 25 (12,1 %) nadprůměrný sociální status. Na základě těchto výsledků se zdá, že to, jak jsou jedinci schopni ohodnotit své vlastní schopnosti a dovednosti, souvisí do určité míry s tím, jak jsou vnímáni svým okolím.

Na základě získaných dat **byla podpořena hypotéza H3**, totiž že existuje souvislost mezi závislostním chováním na sociálních sítích a sociálním statusem žáků ve třídě. Mezi 38 respondenty s podprůměrným sociálním statusem byli 4 jedinci potencionálně závislí či ohrožení závislostním chováním. Mezi 36 jedinci s nadprůměrným sociálním statusem se nacházel pouze 1 respondent, který byl zároveň identifikován jako jedinec ohrožený závislostním chováním. Tyto výsledky mohou mluvit ve prospěch sociálně-kompenzační hypotézy, kdy Caplan (2005) usuzoval, že k rozvoji závislostního chování na sociálních sítích budou tíhnout spíše jedinci úzkostní a osamělí, kteří se takto budou snažit vykompenzovat svoji neschopnost nacházet si přátele v reálném světě.

Na druhé straně jedinci s nadprůměrným sociálním statusem nebyli častěji identifikováni jako jedinci závislí. Podle Correa, Hinsley a de Zuniga (2010) souvisí extraverze s užíváním sociálních médií a extroverti častěji tíhnou k jejich užívání. S pomocí sociálních médií si totiž mohou rozšiřovat svoji sociální síť. Je možné, že jedinci s nadprůměrným sociálním statusem jsou zároveň jedinci extrovertními. Na základě mých výsledků spolu ale tyto 2 jevy nesouvisí. Domnívám se, že jedinci s nadprůměrným sociálním statusem nemají prostor k tomu, aby na sociálních sítích trávili přesměru času. Nemohou tak naplnit dvě z kritérií závislostního chování na sociálních sítích – toleranci a salienci. Ve prospěch této domněnky by mohla mluvit následující data: z 36 jedinců s nadprůměrným sociálním statusem pouze 4 (11,1 %)

tráví na sociálních sítích více jak 3 hodiny denně, zatímco mezi 38 jedinci s podprůměrným sociálním statutem se jedná o 12 (31,6 %) respondentů.

Při interpretaci výše předložených výsledků musíme být skeptičtí. Výzkumný soubor čítal 305 respondentů, kvůli značnému množství nezodpovězených otázek zaměřených na zjišťování úrovně sociální gramotnosti, jsem ale musela vyřadit 13 dotazníků u analýzy hypotéz H1 a H2. Výzkumná mortalita v případě těchto dvou hypotéz byla 4,3 % a byla by jistě ještě vyšší, kdybych do dotazníku zařadila i kontrolní otázku (např. zjišťující zkušenost respondentů s nějakou smyšlenou návykovou látkou) ke zvýšení reliability dat.

Dále je nutné mít na paměti, že v případě určování sociálního statusu žáků by bylo ideální, aby dotazování byli přítomni všichni žáci dané třídy. Braun (n.d.) udává, že je žádoucí, aby dotazník vyplnilo minimálně 80 % žáků ve třídě. V mém výzkumném vzorku nebyli dotazování přítomni všichni žáci a tato skutečnost měla vliv nejen na sociální statusy jednotlivých žáků, ale také na ověřování samotných hypotéz. Dále, přestože byli žáci vyzváni, aby zapisovali vždy předem daný počet spolužáků (3 spolužáky, se kterými kamarádí; 3 spolužáky, které by si za kamarády nevybrali; jednoho spolužáka ke každé vlastnosti), ne každý tak učinil. Zatímco jeden respondent zadaný počet dodržel, jiný žák ze stejné třídy uvedl místo tří spolužáků deset spolužáků.

Škála závislosti na sociálních sítích i otázky zaměřené na zjišťování sociální gramotnosti jsou založeny na vlastním posuzování respondentů. Může se stát, že jeden žák svoje sociální schopnosti a dovednosti přeceňuje a jiný činí pravý opak. V případě závislostního chování může zase jeden žák vnímat svoje chování jako problémové, zatímco jiný jej může považovat za zcela normální.

Kromě výše zmíněných nedostatků je ještě potřeba zmínit, že na vyplňování dotazníků a získané výsledky mohla mít vliv i čtenářská gramotnost žáků. Nebylo nijak neobvyklé, že žáci potřebovali vysvětlit význam nějakého slova či celé otázky.

6 Závěr

Používání sociálních sítí se stalo běžnou aktivitou, které se děti věnují na denní bázi. Pro většinu z nich tato činnost nepředstavuje žádný problém. Ojediněle se ale můžeme setkat s jedinci, kteří v souvislosti s jejich používáním začnou vykazovat známky závislostního chování, přičemž výsledky této práce ukazují, že existuje korelace mezi prostředím školní třídy a on-line prostředím sociálních sítí. Tato souvislost se projevuje především v tom, jak jsou jedinci vnímáni svými spolužáky – závislostní chování se častěji vyskytuje u jedinců s podprůměrným sociálním statutem než u jedinců s nadprůměrným sociálním statutem. Zároveň bylo zjištěno, že dívky jsou závislostním chováním na sociálních sítích ohroženy více než chlapci a že na rozvoj a vznik závislostního chování na sociálních sítích může mít vliv nízká osobní odpovědnost.

Výše zmíněná zjištění by mohla být využita ve vzdělávacích a preventivních aktivitách, ty by se mohly zaměřit nejen na zlepšování postavení jedinců stojících na okraji třídy, ale také na zvyšování osobní odpovědnosti všech žáků. Jelikož dívky využívají sociální sítě k seznamování častěji než chlapci a chlapci zase častěji na sociálních sítích hrají hry, bylo by vhodné, aby pracovníci preventivních programů tato zjištění měli na paměti a preventivní programy tomu uzpůsobili.

V dalších výzkumech by bylo vhodné zabývat se osobní odpovědností jedinců jako jedním z faktorů podílejícím se na vzniku a rozvoji závislostního chování. Osobní odpovědnost by mohla být zkoumána nejen v souvislosti se závislostním chováním na sociálních sítích, ale také v souvislosti s užíváním návykových látek.

Zdroje

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5®)*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing. Dostupné z <https://cdn.website-editor.net/30f11123991548a0af708722d458e476/files/uploaded/DSM%20V.pdf>
- Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Gjertsen, S. N., Krossbakken, E., Kvam, S., & Pallesen, S. (2013). The relationships between behavioral addictions and the five-factor model of personality. *Journal of Behavioral Addiction*, 2 (2), 90-99. Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26165928>
- Bedrošová, M., Hlavová, R., Macháčková, H., Dědková, L., & Šmahel, D. (2018). *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf
- Bělecký, Z., Hausenblas, O., Hučínová, L., Kabeláčová, I., Kargerová, J., Košťálová, H., Krejčířková, I., Lisnerová, R., Miková, Š., Palečková, J., Procházková, I., Stang, J., & Straková, J. (2007). *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/klicove-kompetence>
- Benkovič, J. (2007). Novodobé nelátkové závislosti. *Psychiatrie pro praxi*, 8(6), 250–253. Dostupné z https://www.psychiatriepropraxi.cz/artkey/psy-200706-0003_Novodobe_nelatkove_zavislosti.php
- Blinka, L. (2014). Nadměrné užívání internetu a závislost na internetu. In A. Ševčíková (ed.), *Děti a dospívající online* (s. 37-53). Havlíčkův Brod: Grada Publishing.
- Blinka, L. (2015). Nadměrné užívání online sociálních sítí. In Blinka, L. (ed.), *Online závislosti* (s. 179–191). Havlíčkův Brod: Grada Publishing.

- Boyd, D. (2006). Friendster lost steam. Is MySpace just a fad? *Apophenia Blog*. Dostupné z <http://www.danah.org/papers/FriendsterMySpaceEssay.html>
- Boyd, D.M., Ellison, N.B. (2008) Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1), 210–230. Dostupné z <https://academic.oup.com/jcmc/article/13/1/210/4583062>
- Braun, R. (n.d.). *Dotazníky B-3 a B-4. Představení metody a vyhodnocování*. Dostupné z <http://www.ippp.cz/spp/download/studijni-materialy/dotazniky-B3-B4.pdf>
- Buffardi, L. E., & Campbell, W. K. (2008). Narcissism and Social Networking Web Sites. *Personality and Social Psychology Bulletin* 34(10), 1303-1314. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/5253071_Narcissism_and_Social_Networking_Web_Sites/citations
- Caplan, S. E. (2005). a social skill account of problematic Internet use. *Journal of communication*, 55 (4), 721-736. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/227626125_A_Social_Skill_Account_of_Problematic_Internet_Use
- Cassidy, J. (2006). Me media: How hanging out on the Internet became big business. *The New Yorker*, 82(13), 50. Dostupné z <https://www.newyorker.com/magazine/2006/05/15/me-media>
- Cejnar, L. (2017). *Závislost na internetu a sociálních sítích* (Bakalářská práce). České vysoké učení technické v Praze.
- Correa, T., Hinsley, A.W., & de Zuniga, H. G. (2010). Who interacts on the Web?: The intersection of users' personality and social media use. *Comput. Hum. Behav*, 26, 247-253. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/223458689_Who_interacts_on_the_Web_The_intersection_of_users'_personality_and_social_media_use
- Čapek, R. (2010). *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada.

- Česká školní inspekce (2016). *Tematická zpráva. Rozvoj čtenářské, matematické a sociální gramotnosti na základních a středních školách ve školním roce 2015/2016*. Dostupné z https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_rozvoj_gramotnosti_2015_2016.pdf
- Český statistický úřad (2019). *Využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci - 2019*. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/7-vyhledavani-vybranych-informaci-na-internetu-491bfx37fh>
- Diagnostika škol (n.d.). Dostupné z <https://www.diagnostikaskol.cz/index.php>
- European Commission/EACEA/Eurydice (2019). *Recommended Annual Instruction Time in Full-time Compulsory Education in Europe – 2018/19. Eurydice – Facts and Figures*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Facebook Inc. (2019). *Facebook Q2 2019 Results*. Dostupné z https://s21.q4cdn.com/399680738/files/doc_financials/2019/Q2/Q2-2019-Earnings-Presentation-07.24.2019.pdf
- Grant, J.E., Potenza, M. N., Weinstein, A., & Gorelick, D. A. (2010). Introduction to behavioral addictions. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 233–241. Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3164585/>
- Griffiths, M. (2005). a 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of substance use*, 10(4), 191–197. Dostupné z https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14659890500114359?casa_token=aSLnUqk16bUAAAAA:VKWJ-8kbY5ufEHsQw19ku7w2laUQs8zZCm0pPY3g7rR-Y3WBZmh97gd7Bk5dqbzqjcQQz4uataXAnw
- Gross, R., & Acquisti, A. (2005). Information revelation and privacy in online social networks. *In Proceedings of the 2005 acm workshop on privacy in the*

- electronic society*, 71-80. Dostupné z <https://dl.acm.org/doi/pdf/10.1145/1102199.1102214>
- Helus, Z. (2011). *Úvod do psychologie. Učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. Praha: Grada.
 - Irshad, R., Saleem, M., & Kausar, A. (2015). Gender Differences in Facebook Addiction and Loneliness in Higher Education Students. 1st International Conference of Psychology – Advancing Woman Issues “Local and Global Directions”. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/287995142_Gender_Differences_in_Facebook_Addiction_and_Loneliness_in_Higher_Education_Students
 - Kopecká, I. (2015). *Psychologie 3. díl. Učebnice pro obor sociální činnosti*. Praha: Grada.
 - Kopecký, K. & Szotkowski, R. (2017). *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (výzkumná zpráva)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/133-sexting-vyzkumna-zprava-1-6-update/file>
 - Kopecký, K. & Szotkowski, R. (2019). *České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>
 - Kosíková, V. (2011). *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada.
 - Kratochvíl, S. (2017). *Základy psychoterapie*. Praha: Portál
 - Krejčová, L. (2011). *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Praha: Grada.
 - Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017). Social Networking Sites and Addiction: Ten Lessons Learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14 (3). Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5369147/pdf/ijerph-14-00311.pdf>

- Kyriacou, Ch. (2005). *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál.
- Lyons, M., & Rice, H. (2014). Thieves of time? Procrastination and the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 61-62, 34-37. Dostupné z <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/60512.pdf>
- Macek, P. (2003). *Adolescence*. Praha: Portál.
- Mayfield, A. (2008). *What is social media?* Dostupné z <http://www.icrossing.co.uk/fileadmin/uploads/eBooks/What is Social Media iCrossing ebook.pdf>
- Molnár, Z. (2011). Jak využít sociální sítě v podnikání. *Systémová integrace*, 18 (1), 134-154.
- Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Novotná, E. (2010). *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada.
- Protivínský, T., & Dokulilová, M. (2012). *Analýza podpory rozvoje sociální gramotnosti ve školách. Závěry šetření sociální gramotnosti žáků*. Masarykova Univerzita: Centrum občanského vzdělávání. Dostupné z http://www.obcanskevzdelavani.cz/uploads/00116890d1e4e1383dd12bf54e39177201807af8_uploaded_cov2012-csizavery_setreni_socialni_gramotnosti_zaku_final.pdf
- Pugnerová, M. (2019). *Psychologie. Pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada.
- Řezáč, J. (1998). *Sociální psychologie*. Brno: Paido
- Říčan, P. (2007). *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada.
- Slovník cizích slov (n. d.). Dostupné z <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/prokrastinace>
- Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). *Digital youth: The role of media in development*. New York: Springer
- Suler, J. (2004). The online dishibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7 (3), 321-326. Dostupné

z <https://www.researchgate.net/publication/8451443> *The Online Disinhibition Effect*

- Škařupová, K. (2015). Jednání jako droga. In L. Blinka (ed.), *Online závislosti* (s. 21–38). Havlíčkův Brod: Grada Publishing.
- Šmahel, D. (2014). Děti na internetu. In A. Ševčíková (ed.), *Děti a dospívající online* (s. 19-36). Havlíčkův Brod: Grada Publishing.
- Šmahel, D., Vondráčková, P., Blinka, L., & Godoy-Etcheverry, S. (2009). Comparing Addictive Behavior on the Internet in the Czech Republic, Chile and Sweden. In G. Cardoso, A. Chcong & J. Cole (ed.), *World Wide Internet: Changing Societies, Economies and Cultures* (s. 544-579). University of Macau: Tipografia Futat. Dostupné z <https://www.researchgate.net/publication/261107115> *Comparing Addictive Behavior on the Internet in the Czech Republic Chile and Sweden*
- Tureckiová, M., & Veteška, J. (2008). *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada.
- Urban, L. (2017). *Sociologie*. Praha: Grada.
- Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (2018). *10. revize: MKN-10: Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. Dostupné z <https://old.uzis.cz/cz/mkn/F10-F19.html>
- Vacek, J., & Vondráčková, P. (2014). Behaviorální závislosti: klasifikace, fenomenologie, prevalence a terapie. *Česká a slovenská psychiatrie*, 110(3), 144–150. Dostupné z <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=960>
- Vágnerová, M. (2005). *Základy psychologie*. Praha: Karolinum.
- World Health Organization (2018). International List of Causes of Death: ICD-11. Dostupné z <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>
- Wu, C. S. T., Wong, H. T., Yu, K. F., Fok, K. W., Yeung, S. M., Lam, Ch. H., & Liu, K. M. (2016). Parenting approaches, family functionality, and internet addiction among Hong Kong adolescents. *BMC Pediatrics*, 16:130. Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4991114/>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Charakteristika výzkumného vzorku dle měst a tříd.....	26
Tabulka č. 2 Charakteristika výzkumného vzorku	27
Tabulka č. 3 Prevalence závislostního chování na sociálních sítích dle pohlaví.....	32
Tabulka č. 4 Získané body na škále závislostního chování na sociálních sítích dle pohlaví	34
Tabulka č. 5 Sociální gramotnost dle pohlaví.....	35
Tabulka č. 6 Sociální gramotnost dle tříd.....	35
Tabulka č. 7 Sociální status dle pohlaví	36
Tabulka č. 8 Sociální status dle tříd a pohlaví	36
Tabulka č. 9 Kolik z celkového času stráveného na internetu věnuješ sociálním sítím?	37
Tabulka č. 10 Kolik hodin denně strávíš na sociálních sítích?	38
Tabulka č. 11 Za jakým účelem sociální síť navštívuješ?	38
Tabulka č. 12 Účel užívání sociálních sítí dle tříd	39
Tabulka č. 13 Jak často přidáváš příspěvky na sociální síť, kterou nejvíce používáš?	39
Tabulka č. 14 Závislostní chování na sociálních sítích a sociální gramotnost	40
Tabulka č. 15 Korelace závislostního chování na sociálních sítích a sociální gramotnosti.....	40
Tabulka č. 16 Sociální gramotnost a sociální status.....	41
Tabulka č. 17 Pearsonova korelace	41
Tabulka č. 18 Závislostní chování na sociálních sítích a sociální status.....	42
Tabulka č. 19 Korelace závislostního chování na sociálních sítích a sociálního statusu.....	42

Seznam grafů

Graf č. 1 Ohrožení dle pohlaví, (Zdroj: autorka).....	33
Graf č. 2 Potencionálně závislí dle pohlaví, (Zdroj: autorka).....	33

Přílohy

Informovaný souhlas zákonného zástupce

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou 3. ročníku na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a obracím se na Vás s prosbou o udělení souhlasu, aby se Váš syn/Vaše dcera mohl/a zúčastnit dotazníkového šetření, které bude provedeno u žáků 6. až 9. tříd na základních školách ve městě Příbram a České Budějovice a které bude sloužit jako jeden z podkladů k vypracování mé závěrečné bakalářské práce s názvem „Závislostní chování na sociálních sítích, sociální gramotnost a sociální status“.

Veškerá data získaná v dotazníkovém šetření budou využita pouze pro účely vypracování bakalářské práce a nikdo jiný kromě mne k nim nebude mít přístup.

Souhlasím s tím, aby se můj syn/moje dcera:
zúčastnil/a výše zmíněného dotazníkového šetření.

V..... dne

Podpis

.....

Za udělení souhlasu Vám předem děkuji

Žaneta Majerová

Dotazník bakalářské práce

Závislostní chování na sociálních sítích, sociální gramotnost a sociální status

Než začneš vyplňovat dotazník, přečti si prosím následující informace.

Dotazník, který právě držíš ve svých rukách, je součástí závěrečné bakalářské práce, která se zabývá závislostním chováním na sociálních sítích, sociální gramotností a sociálním statutem.

Tento dotazník bude rozdán žákům v 6. až 9. třídách na vybraných základních školách. Účast na dotazníkovém šetření je dobrovolná. Tvé příjmení bude zakódováno a s tvými odpovědi bude zacházeno jako s ANONYMNÍMI, nemusíš se tedy bát odpovídat podle pravdy. UČITELÉ ANI SPOLUŽÁCI do tvého dotazníku NEBUDOU MOCI NAHLÍŽET.

Předem Ti děkuji za Tvou účast.

Instrukce:

Své odpovědi na dané otázky napiš, nebo zakroužkuj, popřípadě vyznač křížkem („X“) do příslušného okénka.

1. Jméno a příjmení:.....

2. Třída:

3. Mezi moje kamarády v naší třídě patří

*(napiš **PŘÍJMENÍ POUZE TŘÍ** spolužáků – do každého řádku pouze 1 příjmení):*

1)

2)

3)

4. Za kamaráda/kamarádku bych si v naší třídě nikdy nevybral/a

*(napiš **PŘÍJMENÍ POUZE TŘÍ** spolužáků – do každého řádku pouze 1 příjmení):*

1)

2)

3)

5. Najdi spolužáka ve třídě, který je:

*(ke každému slovu napiš **PŘÍJMENÍ POUZE JEDNOHO** spolužáka)*

a) spravedlivý:		b) protivný:	
c) spolehlivý:		d) nespravedlivý:	
e) zábavný:		f) nevděčný:	
g) vždy v centru dění:		h) nespolehlivý:	
i) se všemi za dobře:		j) osamocení:	

6. Na které sociální síti máš založený svůj profil? Jak často danou sociální síť navštívuješ? Kolik na ní máš přátel?

		Kolik času na dané sociální síti trávíš?					počet přátel
		nemám založený profil	párkrát za týden	denně nebo téměř denně	několikrát za den	téměř neustále (neodhlašuji se)	
a)	facebook						
b)	instagram						
jiné (napíš)							

(zaškrtni v každém řádku příslušné okénko a zapiš počet přátel)

7. Kolik, z celkového času stráveného na internetu, věnuješ sociálním sítím?

- a) internet používám hlavně kvůli sociálním sítím
- b) více než polovinu času
- c) přibližně polovinu času
- d) méně než polovinu času
- e) na sociální síti téměř nechodím

8. Jak často přidáváš příspěvky na sociální síť, kterou nejvíce používáš?

- a) nikdy
- b) jen při ojedinělé události (výlet, dovolená apod.)
- c) poměrně často
- d) přidávám příspěvek/příspěvky každý den

9. Za jakým účelem sociální sítě navštěvuješ? (zakroužkuj vše, co pro tebe platí)

- a) Komunikuji s přáteli
- b) Prohlížím si profily ostatních uživatelů
- c) Seznamuji se s novými lidmi
- d) Vyhledávám informace
- e) Prohlížím si příspěvky ostatních uživatelů
- f) Hraju hry
- g) Přidávám příspěvky
- h) Jiné (*prosím napiš*):.....
.....
.....

10. Kolik hodin denně strávíš na sociálních sítích?

- a) méně než 1 hodinu
- b) 1-2 hodiny
- c) 2-3 hodiny
- d) více jak 3 hodiny

11. Zažil/a jsi během posledního roku v souvislosti se svým pobytem na sociálních sítích následující věci? (Zaškrtni jedno okénko v každém řádku.)

		nikdy	výjimečně	často	velmi často
a)	Zanedbáváš někdy své potřeby (např. jídlo či spánek) kvůli času strávenému na sociálních sítích?	☐	☐	☐	☐
b)	Představuješ si, že jsi na sociálních sítích, i když na nich zrovna nejsi?	☐	☐	☐	☐
c)	Máš pocit, že na sociálních sítích trávíš stále více času?	☐	☐	☐	☐
d)	Cítíš se veselejší a šťastnější, když se dostaneš na sociální síť?	☐	☐	☐	☐
e)	Pokusil/a jsi se někdy neúspěšně omezit čas, který trávíš na sociálních sítích?	☐	☐	☐	☐
f)	Hádáš se někdy se svými blízkými (rodina, přátelé, přítel/přítelkyně) kvůli času, který trávíš na sociálních sítích?	☐	☐	☐	☐
g)	Přistihneš se, že zůstáváš na sociálních sítích, i když Tě to už vlastně nebaví?	☐	☐	☐	☐
h)	Strádá tvoje rodina, přátelé, práce či zájmy kvůli času, který trávíš na sociálních sítích?	☐	☐	☐	☐
i)	Cítíš se neklidný/á, mrzutý/á nebo podrážděný/á, když nemůžeš být na sociálních sítích?	☐	☐	☐	☐
j)	Stává se Ti, že jsi byl/a na sociální síti výrazně déle, než jsi původně zamýšlel/a?	☐	☐	☐	☐

0 1 2 3

12. Na základě TVÉHO VLASTNÍHO NÁZORU rozhodni, jak moc pro tebe dané tvrzení platí, a zaškrtni příslušné okénko.

		rozhodně ne	spíše ne	spíše ano	rozhodně ano
1)	Abych se ujistil/a, že rozumím správně, snažím se shrnout, co druhá osoba řekla				
2)	Cítím se odpovědný/á za celkový výsledek skupinové práce				
3)	Často si kladu otázku, jestli některé situace nemají i jiné vysvětlení				
4)	Dělám to, co pomáhá lidem v mém okolí				
5)	Dokážu se zapojit do skupinové hry a respektovat její pravidla				
6)	Důležité informace si ověřuji z více zdrojů (zeptám se druhých, najdu na internetu, v novinách)				
7)	Je pro mě důležité dodržovat pravidla, dokonce i když se nikdo nedívá				
8)	Jestli mě někdo osloví ke spolupráci na aktivitě, která pomáhá životnímu prostředí, rád se přidám				
9)	Jsem docela dobrý/á v organizování týmu při skupinové práci				
10)	Jsem ochoten/ochotna změnit svůj názor na základě dobrých argumentů				
11)	Jsem schopný/á odůvodnit své názory				
12)	Když je na mě někdo naštvaný, snažím se porozumět proč				
13)	Když něco pokazím, snažím se to napravit				
14)	Když něco tvrdím, snažím se pro to mít dobré argumenty				
15)	Když někomu naslouchám, snažím se pochopit, co prožívá				

		rozhodně ne	spíše ne	spíše ano	rozhodně ano
16)	Když se mi nepovede splnit úkol dobře, snažím se být příště lepší				
17)	Když se rozhoduji, snažím se být otevřený/á k novým nápadům				
18)	Když vidím něco, co by bylo třeba udělat, snažím se přimět své kamarády, abychom na tom pracovali společně				
19)	Když vidím někoho, kdo si neví rady, chci pomoci				
20)	Když vidím, že je něco v nepořádku, snažím se to změnit				
21)	Když vidím, že mi druhý nerozuměl, snažím se mu to říct jinak				
22)	Necítím se příjemně, když někdo v mém okolí porušuje pravidla				
23)	Nedělá mi obvykle potíže dělat ve skupině úkol, který mi byl přidělen				
24)	Některé úkoly se lépe řeší ve skupině				
25)	Než něco řeknu, snažím se přemýšlet, jak to druhý bude vnímat				
26)	Než odpovím, ujistím se, že druhému rozumím správně				
27)	Omluvím se, když někoho urazím				
28)	Pokud mám vést skupinu, snažím se, aby se každý cítil důležitý				
29)	Pokud se mí přátelé hádají, snažím se je přimět, aby si o tom v klidu promluvili a přestali se hádat				
30)	Pokud vím, co je potřeba udělat, dokážu dobře naplánovat, jak na to				
31)	Promýšlím si, co řeknu				

		rozhodně ne	spíše ne	spíše ano	rozhodně ano
32)	Při skupinové práci se naučím více než při samostatné práci				
33)	Rád/a spolupracuji na skupinových úkolech (projektech)				
34)	S ostatními věnuji čas ke zlepšení kolektivu a prostředí				
35)	Snažím se dělat věci nejlépe jak dovedu				
36)	Snažím se chovat k druhým laskavě				
37)	Snažím se pomoci ke zlepšení životního prostředí				
38)	Snažím se pomoci lidem, kteří pomoc potřebují				
39)	Snažím se vnímat i řeč těla (gesta, mimiku, postoj), abych lépe pochopil/a, co chce druhý sdělit				
40)	Snažím se, abychom se doma chovali šetrně k životnímu prostředí (např. třídíme odpad, neplýtváme vodou apod.)				
41)	Umím se přizpůsobit, i když mám jiný názor, než zbytek skupiny				
42)	Věřím, že ve svém okolí mohu něco změnit				
43)	Vím o věcech ve svém okolí, které by se daly změnit k lepšímu				
44)	Vím, jak se vyhnout střetnutí, když je to potřeba				
45)	Zajímám se o to, jak můžu pomoci životnímu prostředí				
46)	Znám ve svém okolí lidi, kteří by potřebovali pomoc				

1 2 3 4

Děkuji Ti za vyplnění dotazníku.

Před odevzdáním se prosím ještě podívej, zda jsi nějakou otázku nepřehlédl/a.